

DEMİRCİLER ÇARŞISI CİNAYETİ (1973)

YAŞAR KEMAL (1923 – 2015)

Genel Bakış

Bir üçleme olarak planlanmış olan *Akçasazın Ağaları* serisinin ilk cildi, *Demirciler Çarşısı Cinayeti*'dir. İlk olarak 1961 yılında *Tanin*'de, ardından da 1964-65 yılları arasında *Milliyet* gazetesinde tefrika edilmiş olan *Akçasazın Ağaları*, 1973 yılında *Cem Yayınevi* tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. Kemal'in söz konusu edilen eseri 1974 yılında "*Madaralı Roman Ödülü*"nü almaya hak kazanmıştır. İçerik olarak oldukça uzun bir anlatıya yer verilen eserde, Çukurova'da yüzyıllar boyunca hüküm sürmüş olan derebeylik düzeninin, yerini anamalcı dizgeye bırakması ve bunun sonucunda doğanın ve toplumun yaşamış olduğu değişimler işlenir. Mustafa Bey ve Derviş Bey gibi iki büyük aşiretin liderleri arasında geçen bir kan davasının anlatıldığı ana hikayenin ardında, para kazanma hırsıyla bütün insani değerli yok etmiş olan ağaların, eski düzeni korumayı çalışan beyleri nasıl yok etmeye çalıştıkları işlenir. Yeni kurulan rejimle birlikte toprağa dayalı zenginlik anlayışı tamamen ortadan kalkmış ve bunun yerini sermayeye, ucuz işgücüne, mülk edinmeye ve serbest ticaret anlayışına dayalı yeni bir dizge gelmiştir. Akyollu ve Sarıoğlu aşiretleri, yüzyıllardan beri içinde yaşadıkları düzeni korumaya çalışırlar. Fakat kan gitme geleneğinden aslında iki aşiretin beyi de yorulmuştur. Kemal, kurgulamış olduğu destansı anlatısıyla kurulan yeni düzenin toplum psikolojisi üzerinde yaratmış olduğu değişimleri gerçekçi uygulamalara sadık kalarak okura yaşatmaya çalışmıştır.

Özet

Akyollu ve Sarıoğlu aşiretleri arasında ne zaman başladığı tam olarak bilinmeyen bir kan davası süregelmektedir. Akyollu aşiretinin beyi Mustafa Bey, Sarıoğullarından Derviş Bey'in ağası Cevdet Bey'i öldürmüştür. Bunun üzerine Derviş Bey, yandaşlarından biri olan Mahmut'a Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza'yı öldürtür. Cinayeti işleyen Mahmut, hapse düşüp öldürülmekten korktuğu için dağa çıkar. Oç alma sırası Akyollu aşiretine geçmiş ve Mustafa Bey Derviş Bey'i öldürmek için defalarca pusu kurmuş ve konağını kurşunlatmıştır. İki aşiretin lideri, her ne kadar töre gereği birbirlerini öldürmeleri gerekiyorsa da, aslında bunu yapmak istemezler. Derviş Bey'i öldürmek için defalarca fırsat yakalamış olan Mustafa Bey, bir türlü tetiği çekememiştir. Çünkü Çukurova'da eski beylik düzenini devam ettiren yalnızca iki aşiret kalmıştır. Mustafa Bey'in annesi Karakız Hatun, öldürülen oğlunun intikamının alınması için Mustafa Bey'e baskı yapar. Annesinin kederli halini gören Mustafa Bey, her seferinde Derviş Bey'i öldürmeye niyetlenir fakat onu bir türlü yakalayamaz. İki büyük aşiretin beyleri birbirlerini öldürmeye çalışırken Süleyman Sami, Ala Temir, Hacı Kurtboğa Ağa, Rüstemoğlu, Süleyman Aslansoypençe, Cafer Özpolat ve Mahir Kabakçioğlu gibi yeniyetme ağalar, bölgenin yöneticileriyle birlik olup topraklarını genişletmeye çalışmaktadırlar. Mustafa Bey'in oğlu Memet Ali, yarıcılık devrinin artık sonra erdiğini ve tarımda makineleşmenin gelecek olduğunu düşünerek babasına ve babaannesine karşı gelip yarıcılarını topraklarından çıkarır. Yeniyetme ağalar ve yöneticiler, kan davasını bahane ederek beyleri topraklarından sürmeyi ve onların topraklarını ele geçirmeyi planlarlar. Derviş Bey, Akçasaz kamışlığında Mustafa Bey tarafından kendisine pusu kurulduğunu öğrenir. Derviş Bey adamlarıyla birlikte Mustafa Bey'i yakalayıp ona işkence eder ve bir süre sonra onu konağına geri gönderir. Oğlunun perişan halini gören Karakız Hatun hastalanır ve bir süre yataktan çıkamaz. Karakız Hatun kendisine geldiğinde atına binip Derviş Bey'in konağına gider. Derviş Bey'in oğlu İbrahim ona babasının konakta olmadığını söyler. Bunun üzerine Karakız Hatun silahını çeker ve Derviş Bey'in oğlu İbrahim'i vurur. Ardından Karakız Hatun, atına binip konağa doğru ilerlerken at üzerinde ölür.

Kişiler

Mustafa Bey Akyollu aşiretinin lideri olan erkek karakter, beylik geleneklerine oldukça bağlıdır. Karakız Hatun annesidir ve Memet Ali de oğludur. Anlatının başkahramanlarından biri olarak kardeşi

Murtaza'nın öldürülmesinin ardından, onu öldürmüş olan Derviş Bey'e kan güder. Zaman zaman duyarlı ve bilinçli bir görünüm gösteren Mustafa Bey, beylik görevinin getirmiş olduğu sorumluluk ve aşiretinin baskıları nedeniyle kendi düşüncelerini hayata geçiremez durumdadır. Derviş Bey'i her ne kadar öldürmek istese de, değişen düzenle birlikte Çukurova toprakları rantçı ve paragöz ağalar tarafından ele geçirilmeye başlamıştır. Namusa, şerefe, gurura ve onura önem veren beylik geleneğinden geriye kalmış olan Derviş Bey'i öldürüp öldürmemek konusunda düşünsel gelgitler yaşamaktadır. Karakız Hatun'un baskıları nedeniyle Derviş Bey'i öldürme zorunluluğu hisseder. Fakat Mustafa Bey, oğlu Memet Ali gibi, kan gütmeye geleneğini devam ettirmek istemez ve yeni düzenin kendilerine sağlayacağı nimetlerden, yeniyetme ağalar gibi olmasa da, faydalanmak ister.

Derviş Bey Anlatının başkarakterlerinden biri olarak Sarioğlu aşiretinin beyidir. Sultanide okuduktan sonra Darülfünun'un Hukuk bölümünde yüksek tahsil görmüştür. Öğrencilik hayatında yabancı dil öğrenmeye merak sarmış olan Derviş Bey; Fransızca, İngilizce, Rumca ve Arapça öğrenmiştir. Birçok kadınla beraber olarak hovarda bir yaşam tarzı da sürdürmüştür. Felsefe okumayı seven Derviş Bey, zaman içinde tanrıya olan inancını kaybetmiş ve hayata daima olumsuz yönlerinden bakmıştır. Tanışmış olduğu bir Alevi dedesi sayesinde dünyaya olan bakış açısı değişmiştir. Memleketine geri döndüğünde hiç görmediği Hatun'la evlendirilir. Fakat zaman içinde Derviş Bey ona aşık olur ve onu her şeyden çok sever. Ağası Cevdet Bey'in öldürülmesinin ardından Derviş Bey, Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza'yı öldürtür. O günden sonra öldürülmekten korktuğu için konaktan dışarıya çıkmaz. Derviş Bey'in içinde bulunduğu zor durumu fırsata çevirmek isteyen ağalar ondan sürekli olarak toprak satın almaya çalışırlar. Derviş Bey geleneklerine bağlı bir karakterdir.

Karakız Hatun Akyollu aşiretinin hanımı ve Mustafa Bey'in annesi olan kadın karakter, beylik törelerine sıkı sıkıya bağlıdır. Dünyaya getirdiği üç oğlunu kan davası yüzünden kaybetmiştir. "Karakız Hatun Kozan altından eski bir soydan bir Türkmen beyinin kızıydı. Söbe, çekik gözleri, ince çenesi, çıkık elmacık kemikleri, uzun Türkmeni boyu, çok uzun ve gamzeli, her zaman gamzeli yanakları, duru, bir su gibi aydınlık teni, hep gülen izlenimi bırakan havasıyla Karakız Hatun gören insanı büyüleyen bir kızıdı". Oğlu Murtaza öldürüldükten sonra, kanlısı olan Derviş Bey'in öldürülmesi için Mustafa Bey'e baskı yapar. Öldürülen oğlunun acısıyla ve intikam ateşiyle yanar. Her hareketiyle ve söylemiyle Mustafa Bey'e intikam alması gerektiğini hatırlatır. Anlatının çeşitli bölümlerinde karşımıza çıkan Karakız Hatun, yürüyen bir hayalet izlenimi vermektedir. Derviş Bey'in öldüğünü görmek için yaşamaktadır.

Memet Ali Mustafa Bey'in oğlu olarak Akyollu aşiretinin varisidir. Yarıcılık devrinin sona erdiğini gören genç karakter, babasının yerini almadan önce gelecekle ilgili planlar yapar. Yeniyetme ağaların yaptıklarını takip eder ve onlara özenir. Tarımda makineleşme sayesinde bin kişinin yapabileceği bir iş, çok daha az maliyetle ve çok kısa sürede yapılabilmektedir. Bunu gören Memet Ali, Akyollu aşiretinin yarıcılarını topraklarından çıkarmaya karar verir. Aşiretin başına geçmeden önce ağalarla anlaşmalar yapar. Traktörler alır ve topraklarını nasıl genişletebileceği üzerine fikirler üretir. Üretilen ürünlerin saklanması ve piyasaya sürülmesi için geleceğe yönelik planlar yapar. Memet Ali, kan davasıyla ve eski geleneklerle hiç ilgilenmemektedir. Fakat servet elde etme hırsı onu yozlaştırmış ve yabancılaştırmıştır.

Hacı Kurtboğa Ağa Bütün erkekleri Yemen'e savaşmak için gitmiş ve bir daha geri dönmemiş olan bir köye imam olarak yerleşen Kurtboğa, köydeki bütün kadınlarla evlenip onların arazilerini zimmetine geçirdikten sonra onlardan boşanır. Tapucu Abdülhalik Efendi'yle yapmış olduğu işbirliği sayesinde topraklarını genişletmiş ve büyük bir servete sahip olmuştur. Ardından politikaya atılır ve siyasi erki kendi çıkarları için kullanmaya başlar. Önünde en büyük engel olarak duran Derviş ve Mustafa Beylerin topraklarını ele geçirmek ister. Savcı, kaymakam ve vali gibi yetkili memurlarla anlaşarak kan davasını bahane ederek onları topraklarından sürgün ettirmek ister. İki beyin topraklarını ele geçirmek isteyen Kurtboğa, diğer ağalarla ve memurlarla anlaşarak çeşitli sahtekarlıklar yapmaya çalışır. Fakirlikten çıkmış sonradan görme bir zengin olduğu için fakirlerden nefret eder.

Anlatıda rol oynayan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Hidayet, Mestan, İbrahim İbo, Yel Veli, Kara Hüseyin, Murtaza, Seher Hanım, İbrahim, Kamil, Sabahat Hatun, Mahmut, Alicik, Zülfikar, Ali Rıza, Rüstemoğlu, Ala Temir, Kabakçıoğlu Mahir Bey, Süleyman Aslansoypençe, Süleyman Sami, Cafer Özpola, Kaymakam, Vali, Savcı, Kürt Cerrah Ağa, Ağır Ceza Reisi Hurşit Bey, Meyro, Kel Muharrem, Koca Hasan, Hamdi vd.

Öykü

Derviş Bey'in Beklenmedik Konuşu Konağının içinde tedirgin bir ruh haliyle düşüncelere dalmış olan Derviş Bey, gece vakitlerinde avlusuna bir atının girdiğini görür. Konağının basıldığını sanarak elindeki tabancanın namlusunu pencereden dışarıya çıkarır ve atının ne yapacağını beklemeye başlar. At ve üzerindeki binici karanlık bir gölge gibi görünmektedir. Atının bir hamle yapmasını bekleyen Derviş Bey, onun kıpırtısız bir şekilde öylece durduğunu görür. Günün aydınlandığı vakitlerde atlıyı daha net bir şekilde görürler. Derviş Bey yanaşmalarına emir vererek yaralı olan adamı evine alır.

Sultan Ağa'nın Sekiz Atlıdan Kaçıp Derviş Bey'e Sığınması Cıgıcık taraflarında doludizgin atını süren Sultan Ağa'yı, sekiz atlı kovalamaktadır. Uzun süredir peşindeki silahlı adamlardan kaçtığı bellidir. Atı neredeyse nefessizlikten çatlama üzerindedir ve koşarken devamlı tökezler. Sultan Ağa'yı kovalamakta olan sekiz atlı, ellerindeki sekiz tüfekte onu vurmaya çalışmaktadırlar. Sultan Ağa Ceyhan Nehri'ni atıyla birlikte yüzerek geçer. Sultan Ağa'nın atı diğerlerinden daha iyi yüzdüğü için aradaki mesafe açılır. Nehrin karşı yakasına ulaştığında atını sürmeye devam eder. Peşindeki sekiz atlı ne pahasına olursa olsun onu kovalamaya devam etmektedirler. Bir yangının alevleri arasında atlarını çatlatana kadar sürerler. Derviş Bey'in konağına yaralı bir vaziyette varmış olan Emir Sultan Ağa ona sığınır. Konağın önüne varan sekiz atlının eyerlerinden Türkmen oldukları anlaşılır. Atlılar Derviş Bey'in evinin etrafında dönmeye başlarlar. Aksakallı olan atlı öğleüstü Derviş Bey'in kapısını çalar. Aksakallı atlı Derviş Bey'e, günlerdir kovalamakta oldukları kişiyi Harran Ovası'ndan itibaren takip etmiş olduklarını söyler. Derviş Bey'e Sultan Ağa'nın kendisine uğursuzluk getireceği söylenir ve onun kendilerine teslim edilmesi istenir. Atlılar sırayla konağın kapısını çalıp Sultan Ağa'nın kendilerine teslim edilmesini isterler. Fakat konağın kapısı her birinin yüzüne kapatılır.

Çağın Değişimlerinin Derviş Bey Üzerindeki Etkisi Derviş Bey atına biner ve Anavarza taraflarında amaçsızca dolaşır. Türkmen obalarının eski günlerine özlem duyan Derviş Bey, her şeyin değiştiğini ve insani değerlerin tamamen yok olduğunu düşünmektedir. Derviş Bey'e göre; geçmişin güzel insanları ve atları bir daha geri gelmemek üzere yok olmuştur. İnsanlıkla birlikte tabiat da yozlaşmış ve yabancılaşmıştır. Gezinti sırasında Derviş Bey, sürekli olarak silahını kontrol eder. Umutsuzluktan ve korkaklıktan yorulmuş olan Derviş Bey ölümü düşünmektedir. Ona göre insanın ölümden korkuyor olması, hala hayatta bir şeyler aradığının ve umutlu olduğunun göstergesidir. Ölümü isteyen insan, umutlarını ve hayata karşı olan bağınyı kaybetmiştir. Derviş Bey'in zihnini kurcalayan bu tarz düşünceler onu öfkelenirir. Silahını çok sıkı tuttuğu için elinden kan akmaya başlar. Derviş Bey kendi ölümünden korkmaktadır ve bu onu bir hayli öfkelenmektedir. Çukurova'nın tabiatı ve bölgedeki hava değişimleri büyümlü gerçekçi bir üslupla tasvir edilmektedir. Anlatıcının betimlemeleri ve anlatımları hayalle gerçek arasında gidip gelmektedir. Derin düşüncelere dalmış olan Derviş Bey evine döner.

Derviş Bey'in, Kendisine Sığınmış Olan Sultan Ağa'yı Atlılara Vermemesi Derviş Bey'in evinde saklamakta olduğu adamı almak isteyen Türkmenler, Sultan Ağa'nın kendilerine teslim edilmesini istemektedirler. Atlılardan kaçmayı başarmış olan Sultan Ağa'nın yaralarıyla Cerrah Abdo ilgilenmektedir. Atlılar konağın etrafında dolanmaya devam etmektedirler ve Sultan Ağa'yı almadan gitmemeye kararlıdırlar. Daha fazla beklemeye dayanamayan Türkmenler, konağa yaklaşp Sultan Ağa'ya seslenirler. Saklanmasının boş bir çaba olduğunu ve onu eninde sonunda öldüreceklerini söylerler. Derviş Bey'den onu kendilerine teslim etmesi istenir. Atlılardan kıvırcık sakallı olan avluya girer. Elinde silahıyla bekleyen Derviş Bey'in üstüne atılınca vurulur. Kıvırcık sakallı vurulmuş olmasına rağmen Derviş Bey'den Sultan Ağa'yı kendilerine vermesini ister. Aksi halde Derviş Bey'i de düşman olarak görecektir ve onu öldüreceklerdir. Evine sığınmış bir yaralıya sahip çıkmak eski bir Türkmen adettir. Geleneklerine bağlı olan Derviş Bey Sultan Ağa'yı onlara vermek istemez. Ardından Türkmen atlılar defalarca konağa saldırırlar. Konağın içinde onu her bulamadıklarında Ceyhan tarafına gidip geri dönerler. Sultan Ağa'nın feryatlarına ve atlıların baskılarına daha fazla dayanamayan Derviş Bey, atına binip Çukurova'nın düzündü ilerler.

Gizemli Bir Cinayet Yağmurlu ve fırtınalı bir havada Kızılgedik kayalıklarında pusuda bekleyen bir adam, Kafir diye hitap ettiği bir adamın yoldan geçmesini beklemektedir. Vurması gereken kişiyi eyerinin parlaklığından tanıyacaktır. Beklediği kişiyi görür ve onun yolunu kestiğinde yüzünü görünce Kafir'i tanır. Silahını çekip Kafir'e doğrultur ve yirmi yıldır bu anı beklediğini söyleyerek tetiği çeker. Kafir ormana doğru kaçır. Adam atıyla onu takip eder. Takip sırasında elindeki kırbaçla ona vurur. Kafir yere düşünce ona işkence etmeye başlar. Kafir öldürülmemek için adama yalvarır. Onun

yalvarmaları adamın hoşuna gider ve Kafir'in sesi kesilinceye kadar vurmaya devam eder. Kafir acıdan ve yorgunluktan bayıldığında adam onun sırt derisini yüzer. Ayak parmaklarını kırar ve delini keserek koparır. Kafir'in kalp atışlarını duyan adam onun hala yaşıyor olmasına şaşırır. Tabancasındaki bütün kurşunları onun üzerine boşaltır. Kafir son bir defa ayaklandıktan bir kaç saniye sonra yere düşer ve titreyerek can verir. Kısa bir süre sonra sarıca karıncalar onun cesedinin üzerine üşüşüp onu yemeye başlarlar.

Derviş Bey'in Murtaza'yı Öldürtme Girişimleri Derviş Bey'in en sadık adamlarından biri olan Mahmut, son beş yıldır Mustafa Bey'in kardeşi olan Murtaza'yı öldürmeye çalışmaktadır. İki gündür Murtaza'nın peşinde dolanan Mahmut onu yine elinden kaçırmıştır. Derviş Bey, Murtaza'yı bir türlü öldürmeyi becerememiş olan Mahmut'a öfkelenir ve onun bu işi becerebileceği konusunda umudunu neredeyse yitirmiştir. Geçmişte Murtaza, Derviş Bey'in ağasını öldürmüştür. İntikam sırası Sarioğullara geçmiş ve Derviş Bey onu öldürtmeye çalışmaktadır. Aslında Mahmut Murtaza'yı öldürebilmek için sayısız fırsat yakalamıştır fakat onu gördüğünde tetiğe basmaya bir türlü vicdanı el vermemiştir. Mahmut, kendi kanlısını başkasına öldürtmeye çalışan Derviş Bey'e öfkelenir. Dördüncü Ordu'daki tanıdıkları kanlılarını daima kendileri öldürmüşlerdir. Beyler tetikçilerini küçük yaşlardan itibaren yetiştirmektedirler. Mahmut içine düşmüş olduğu ikilemden yorulmuş ve bezmiştir. Mahmut'un eşi Meyro, onu merak içinde karşılar. Mahmut'un Murtaza'yı yine öldürememiş olduğunu öğrendiğinde Derviş Bey'le konuşmayı ve onun bu iş için başka birisini bulmasını söylemeyi önerir. Mahmut Derviş Bey'in en güvenilir adamıdır. Eşinin dediği gibi o da başından beri Murtaza'yı öldüreceğine inanmamıştır. Onu öldürmeyi çeşitli bahaneler üreterek sürekli ertelemiştir. Murtaza'yı öldürme görevini daha fazla erteleyemeyeceğini düşünen Mahmut, bu sefer onu kesinlikle öldüreceğini kendisine telkin etmeye başlar. Meyro, Murtaza'nın gücünden ve iyiliğinden bahseder. Mahmut'u onu öldürmekten vazgeçirmeye çalışır. Mahmut Meyro'ya, Murtaza'nın iyi biri olmadığını ve fakirlerin dostunun olmadığını söyler. Mahmut Murtaza'yı öldürmeye kesin olarak karar vermiştir.

İki Aşiret Arasındaki Kan Davası ve Mahmut'un Murtaza'yı Öldürmesi Murtaza'nın adamlarından biri olan Kel Muharrem, Derviş Bey'in ağası Cevdet Bey'i çardağının içinde vurarak öldürmüştür. O günden sonra intikam alma sırası Sarioğullarına geçmiştir. Cevdet Bey üç kurşunla öldürülmüştür. Aradan geçen iki ayın ardından Derviş Bey, hapse atılmış olan Kel Muharrem'i öldürtmüştür. Kel Muharrem'in ölümünün ardından kendisinin de öldürüleceğini bilen Murtaza ortadan kaybolmuştur. Meyro Mahmut'u Murtaza'yı öldürmekten vazgeçirme konusunda ısrar eder fakat o konuşukça Mahmut'un Murtaza'yı öldürme isteği artar. Beş gün sonra Derviş Bey'in karşısına çıkmaya cesaret eden Mahmut, Murtaza'yı en yakın zamanda öldüreceğine Kuran'a el basarak çocukları ve ailesi üzerine söz verir. Derviş Bey Mahmut'un Murtaza'yı öldüreceğine inanmaz fakat ona engel olmak da istemez. Yemininden dönmeyeceğini bilen Mahmut, Akyolluların çiftliğine gider. Artık çiftliktekiler ve köpekler bile onu tanımadıkları. Ondan bir zarar gelmeyeceğini düşünmektedirler. Gece yarısı Murtaza'nın odasına giren Mahmut, silahındaki bütün kurşunları onun üzerine boşaltır. Ardından hiçbir şey olmamış gibi çiftliğin ön kapısından çıkar ve evine gelir. Mustafa Bey ve bütün ailesi dehşetindedir. Çiftlikten silah sesleri ve haykırışlar yükselir. Ertesi sabah Derviş Bey'in evine giden Mahmut ona müjdeli haberi verir. Derviş Bey aldığı haberden dolayı sevinir ve Mahmut'u ödüllendirir.

Murtaza'nın Defnedilmesi ve Mustafa Bey'in İntikam İsteği Ertesi gün kardeşini çiftliğindeki ağaçlık bir yere gömen Mustafa Bey'in aklında yalnızca alacağı intikam vardır. Kardeşinin mezarının önünde Derviş Bey'i nasıl öldüreceğini düşünmektedir ve bunu bir an önce yapmaya kararlıdır. Geçmişte, Cevdet Bey öldürüldükten sonra ölüm sırasının kendisine geldiğini düşünmüş olan Mustafa Bey, korkudan İstanbul'a kaçmış ve sürekli ev değiştirmiştir. Fakat korkunun ecele bir faydası olmadığını anladığında Çukurova'ya geri dönmüştür. Derviş Bey'i izlemekle görevlendirilmiş olan Kara Hüseyin, Derviş Bey'in bir süredir konaktan hiç çıkmadığını söyler. Murtaza'yı Mahmut öldürmüştür ve Mahmut, gittiği her yerde Murtaza'yı öldürmekten ne kadar pişman olduğunu anlatmaktadır. Mahmut'un yüzü sapsarı olmuştur ve yaşadığı korkudan dolayı Mustafa Bey'e defalarca teslim olmayı düşünmüştür. Derviş Bey'in bir hafta içinde öldürülmesini isteyen Mustafa Bey, onu konağından nasıl çıkarabileceklerini adamlarına sorar. Adamları Derviş Bey'in bir hafta içinde öldürülemeyeceğini söylemiş olsalar da Mustafa Bey onun bir an önce öldürülmesinde ısrar eder. Adamlarını yanından gönderir ve en yakın zamanda onlardan bir plan yapmalarını ister.

Kan Gütme Sırasının Akyollulara Geçmesi Havada korkunç bir fırtına ve yağmur vardır. Derviş Bey'in konağının avlusuna turna ölüleri düşmektedir. Derviş Bey adamlarından turnalarla ilgilenilmesini ister. Murtaza'nın öldürülmesinin ardından Derviş Bey'in tek düşünebildiği şey kendi ölümüdür. Derviş

Bey Murtaza'yı öldürttüğü için pişman olur. Modası geçmiş olan çağdışı kan gütme geleneğini sonra erdirmek için eline bir fırsat geçmiş olan Derviş Bey, bu fırsatı değerlendiremediği için kendisine kızar. Derviş Bey öldürülmekten korktuğu için başka bir yere kaçmayı düşünür. Henüz ölmeye hazır değildir. Kendi ölümüne engel olmak isteyen Derviş Bey, Mustafa Bey'i öldürmeyi düşünür. Adamlarından biri olan Hidayet'ten Mustafa Bey'le ilgili yeni bir gelişme olup olmadığını öğrenmek ister. Dün gece konağın önüne gelmiş olan Mustafa Bey, sabaha kadar konağı izlemiştir. Derviş Bey Hidayet'e, Mustafa Bey'i bir daha görürse onu öldürmesini emreder. Hapse düşüp öldürülmekten korkmuş olan Mahmut dağa çıkmıştır. Derviş Bey Mahmut'un ailesine yardım edilmesini emreder. Kasabaya inmesi gereken Derviş Bey, Hidayet'le birlikte yola çıkar. Bir dere kenarında Mustafa Bey'in adamlarıyla çatışmaya girerler.

Mustafa Bey'in Derviş Bey'e Pusu Kurması Fakat Onu Öldürmemesi Derviş Bey'in kasabaya ineceğini haber alan Mustafa Bey, adamlarıyla birlikte onun geçeceği yola pususu kurar. Kendi aralarında adamları nasıl paylaşsın Derviş Bey'i nasıl öldüreceklerini planlarlar. Mustafa Bey Derviş Bey'in kendisine bırakılmasını ve onu kendisinin öldüreceğini söyler. Derviş Bey'in Hukuk-u Ali'de yüksek tahsil yaptığını ve neredeyse yargıç olacağını düşünen Mustafa Bey, onu kıskanıp kıskanmadığını kendisine sorar. Kardeşi Murtaza'nın ölümü onu her şeyden çok üzmüştür. Her şeye rağmen Derviş Bey'i bizzat öldürmeye karar vermiştir. Deli Derviş'in arabası onların pususu kurmuş olduğu yerde durur. Derviş Bey otomobilinden perişan bir halde iner ve etrafına bakınmaya başlar. Mustafa Bey'in adamları ateş açmak için emir beklerler fakat Mustafa Bey'den hiçbir şey duyamazlar. Bir süre ayakları üzerinde durmaya ve yürümeye çalışan Derviş Bey, adamları tarafından otomobile bindirilir. Mustafa Bey'in adamları neden ateş açmadıklarına bir anlam vermezler. Mustafa Bey Derviş Bey'i öldürmediği için içten içe sevinmektedir. Ardından savcılığa giden Mustafa Bey, cinayetle ilgili ifadesini verir. Derviş Bey'le ilgili öne sürülen iddiaları reddeder ve onun aleyhinde hiçbir şey söylemez. Savcıyla görüşen Derviş Bey, kendisini şikayet eden kişinin Mustafa Bey olup olmadığını sorar. Savcıdan almış olduğu "hayır" cevabı karşısında Derviş Bey yıkılır.

Derviş Bey'in Eve Kapanması Derviş Bey, evinin her yanını kum torbalarıyla çevreleyerek silahlı bir baskına karşı hazırlık yapmaya başlamıştır. Çalışmalar üç gün sürmüştür. En güvenilir adamları sırayla konağın etrafından nöbet tutmaya başlamışlardır. İki ay boyunca evden dışarıya çıkmamış olan Derviş Bey, Mustafa Bey'in ne planladığını öğrenmek için ortakçılarını görevlendirmiştir. Fakat Derviş Bey, aylar boyunca Mustafa Bey'den hiçbir haber alamamıştır. Duyumlara göre Mustafa Bey ortadan kaybolmuştur. Kendisine güvenli bir oda yapmış olan Derviş Bey, zamanının çoğunu orada geçirir ve ailesinden ayrı olarak orada uyur. Yaz mevsimiyle gelen sıcaklar, açık hiçbir yeri olmayan odayı tamamen havasız bırakmış ve bundan dolayı Derviş Bey tamamen tükenmiştir. Eşleri ve yandaşları onun rahat edebilmesi için odaya küçük bir delik açmak isterler. Fakat Derviş Bey onların bu isteğini ısrarla reddeder. Bir süredir konağın yakınlarından, bir grup atlı Ceyhan tarafına gidip durmaktadır. Derviş Bey adamlarına, gece vakitlerinde pusuya yatmalarını ve onların kim olduklarını öğrenmelerini ister.

Derviş Bey'i Evden Dışarıya Çıkarmak İçin Muharrem'in Öldürülmesi Aradan geçen zaman içinde Mustafa Bey Derviş Bey'i öldürmenin daha mantıklı yollarını düşünmeye başlamıştır. Derviş Bey'in evini Yel Veli'ye izleten Mustafa Bey, onu evden çıkarabilmek için bir plan hazırlamıştır. Kara Hüseyin'le Yel Veli, Derviş Bey'in çiftliğine doğru ilerlerler. Yel Veli Kara Hüseyin'e, Derviş Bey'in adamlarından olan Muharrem'i nasıl öldüreceğini anlatır. Muharrem'in uyumak için çardağına gelmesini bekleyen Kara Hüseyin, onun küçüklüğünü ve yaşlandığı için artık emekli olması gerektiğini düşünür. Muharrem, çardağına girip ailesinin yanına yatınca, çardağın altında olan Kara Hüseyin Muharrem'in yattığı yere beş el ateş ederek onu öldürür. Ardından kimseye görünmeden oradan kaçır. Silah sesleriyle uyanan Derviş Bey dehşet içindedir. Muharrem'in öldürülebileceğini hiç düşünmemiştir. Yaşanan olay üzerine bir süre düşünen Derviş Bey, bu cinayetin başka biri tarafından işlenmiş olabileceğini düşünür. Yel Veli'den şüphelenen Derviş Bey, Hidayet'i onu bulup öldürmekle görevlendirir. Kara Hüseyin Yel Veli'nin yanına gelir. Peşinde beş kişinin olduğunu söyler. Yel Veli Kara Hüseyin'e Akçasaz bataklığında izlerini kaybettireceklerini söyler ve oraya doğru ilerlerler.

İskan ve Sarıoğlu ile Akyollu Aşiretlerinin Kan Davası Sarıoğlu aşireti, doksan yıl önce gerçekleşmiş olan iskana kadar çadırdı yaşamıştır. Kışlıkları Savrun çayıyla Sumbas çayının arasıydı. Zamanında Osmanlı'ya karşı isyan eden beylerden birisi de dedesidir. Verdikleri mücadelede yaşadıkları yenilgiyi asla unutmamışlardır. Sarıoğlu aşireti konargöçerlikten kalma geleneklerini hala yaşatmaya çalışmaktadırlar. Kozanoğlu aşiretinin Osmanlı ordusuna karşı almış olduğu yenilgiden sonra diğer aşiretler darmadağın olmuşlardır. Aşiretlerin yeniden bir araya gelmemesi için çeşitli

yerlere sürgün edilmeler ve dağıtımlar gerçekleşmiştir. Göçebelige daha fazla devam edemeyeceğini anlayan Süleyman Bey (Derviş Bey'in dedesi), Maraş'tan Çukurova'ya gelmiş ve büyük bir konak yaptırmıştır. Konağın yapımı sırasında toprağın altından çeşitli figürleri olan taşlar çıkarılmış ve ev duvarları bulunmuştur. Konağın yapılacağı hüyükte, zamanında başka medeniyetlerin de yaşamış olduğu ortaya çıkar. Konağa Anavarza kalesinden taşlar getirilir. Konağın yapımının tamamlanması şerefine bir şölen tertiplenir ve Çukurovalılar o günü "Konak Şöleni" adıyla hatırlarlar. Akyollularla Sarıoğulları arasındaki kan davasının sebebi bilinmemektedir. Kimileri bir kadın için kimileriyse arazi kavgası yüzünden çıktığını rivayet etmektedirler. Fakat iki taraftan da çok fazla insanın ölmüş olduğu herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Süleyman Bey'in yaşadığı dönem, Sarıoğlu aşiretinin altın çağıdır. Süleyman Bey aşiretin içinde doksan yaşını görebilmiş olan nadir erkeklerden birisidir. Onu öldürmeyi başaramamış olan Akyollular, onunla ilgili efsaneler uydurarak beceriksizliklerinin üzerini örtmeye çalışmışlardır.

Derviş Bey'in Geçmişi Derviş Bey, küçük bir çocukken Akyollular tarafından babasının öldürülüşüne tanık olmuştur. Adana'da ilköğrenimini tamamladıktan sonra yüksek tahsil yapmak için Darülfünun'un Hukuk bölümünde okumaya başlamıştır. İstanbul'da bulunduğu yıllarda yabancı diller öğrenmiş ve güzel kadınlarla gönül eğlendirmiştir. İstanbul'da Mustafa Bey'le karşılaşan Derviş Bey, kaçınılmaz olan kaderiyle yeniden karşılaşmıştır. Bir süre daha İstanbul'da kalıp kendisini geliştirmeye ve keyifli zaman geçirmeye devam etmiştir. Evine geri döndüğünde hiç görmediği bir kızla evlendirilir ve aşiretin başına geçirilir. Derviş Bey'in yapmaktan en çok keyif aldığı şeyler yabancı dillerini geliştirmek ve felsefe okumaktır. Yaptığı okumaların ve araştırmaların sonucunda Derviş Bey, tanrıya olan inancını tamamen yitirmiştir. Ona göre kainatta gerçek olan tek şey ölümdür. Fakat tanıştığı bir Alevi Dedesi ona, hayata tersten baktığını ve sürekliliği olan şeyin hayat olduğunu söyleyerek Derviş Bey'in hayata olan bakış açısını değiştirmiştir.

Kara Hüseyin'in Öldürülmesi Akçasaz bataklığına saplanmış olan Kara Hüseyin, hareket ettikçe batmaktadır. Feryatlarıyla bütün Akçasaz'ı inleyen Kara Hüseyin'e Yel Veli yardım etmeye çalışmaktadır. Yel Veli yakınındaki ağacın sağlam bir dalına tutunur ve boşta kalan elini Kara Hüseyin'e uzatır. Yel Veli Kara Hüseyin'i tutup bataklıktan çıkarmayı başarır. İkili peşlerindeki Sarıoğlu'nun adamlarından kaçmaktadırlar. Aralarında, ne yapacaklarına ve adamlardan nasıl kaçabileceklerine dair ufak bir tartışma olur. Günün ağarmasıyla birlikte Akçasaz'ın nemli havası onları boğmaya başlamıştır. Kara Hüseyin Yel Veli'ye artık emekli olmak istediğini ve Mustafa Bey'den tarla isteyip çiftçilik yapacağını söyler. Kendisine verimli bir tarla verilmesi durumunda birkaç yıl içinde zengin olabileceğini düşünür. Yel Veli onun hayalleriyle dalga geçer. Susamış olan Kara Hüseyin, yakınındaki bir çaykaradan su içerken vurulur. Kara Hüseyin su içmeye devam ederken birkaç kurşun daha ona isabet eder. Hidayet onun cesedini sazlıktan alıp bir ata yükler. Mustafa Bey'in çiftliğinin yakınındaki bir ağaca Kara Hüseyin'in cesedini asar ve Derviş Bey'in konağına geri döner.

Çukurova'da Çeltikçiliğin Başlaması Afşar Beylerinden olan Amber Ağa, Çukurova'daki Vayvay köyünde çeltik ekmeye başlayan ilk toprak ağası olmuştur. Zaman içinde arazisini genişletmiş ve Çukurova'da devasa çeltik tarlaları kurmuştur. Onun yaptırmış olduğu çeltik tarlaları yüzünden bölgede sivrisinek ve sıtma artışında patlama olmuştur. İlerleyen zamanlarda toprağa yerleşen başka ağalar da Savrun çayının yakınlıklarına çeltik ekmeye başlamış ve toprak savaşları başlamıştır. Akçasaz bataklığı dahil her yer çeltik tarlalarıyla dolmuş, haziranla ekim ayları arasında Savrun çayı kurumuş ve insanlar susuz kalmışlardır. Anamalcı dizgeyle birlikte ortaya çıkan toprak ağalığına karşı direnenler yalnızca Derviş Bey ve Mustafa Bey ikilisidir. Onlar da her şeyden habersiz birbirleriyle savaşmaktadırlar.

Sarıoğlu Konağının Taciz Edilmesi ve Harmanların Yakılması Geceleri Sarıoğlu konağının etrafında dolanan bir atlı, konağa ateş edip kaçmaktadır. Gece boyunca konağa belirli aralıklarla ateş açılır. Derviş Bey Hidayet'e ateş eden kişiyi görüp göremediklerini sorar. Hidayet Derviş Bey'e adamı göremediklerini söyler. Her gece belirli aralıklarla ateş açılmaya devam edilir. Ay ışığında ateş eden kişiyi görebileceği umuduyla Derviş Bey, evindeki bir kum torbasını aralayıp dışarıyı izlemeye başlar. Derviş Bey, Akçasaz tarafından gelen bir karartı görür. Karartı konağa ateş açtıktan sonra atına binip uzaklaşır. Derviş Bey ateş açanın kim olduğunu göremez. Günler geçtikçe konağa ateş açanların sayısı artar. Derviş Bey Mustafa Bey'in kendisini kızdırıp dışarıya çıkartmaya çalıştığını düşünür. Fakat Derviş Bey dışarıya çıkmamaya kararlıdır. Bir süre sonra konağının harmanları ateşe verilir. Aşiretinin rızkının Mustafa Bey tarafından yakılmış olabileceğini düşünen Derviş Bey, onun bu kadar alçalabileceğini öngörememiştir. Derviş Bey Mustafa Bey'in alçaklığına kızar ve onun namuslu bir

düşman olmadığına karar verir. Derviş Bey, himayesinde bulunan herkesin zararının karşılanmasını ister.

Mustafa Bey'in Derviş Bey'i Öldürmek İstememesi Birine olan borcunu ödemek için kasabaya incek olan Derviş Bey'in geçeceği yola, Mustafa Bey ve Koca Hasan pusu kurmuşlardır. Derviş Bey'in siyah arabasının içinde yalnızca Haydar Dayı'yı gördüklerinde ateş etmezler. Derviş Bey'in başka bir yoldan kasabaya gidebileceğini düşünürler fakat kasabaya giden tek yol pusu kurulan yerden geçmektedir. Mustafa Bey Derviş Bey'i öldürmek istememektedir. Onun mertliğine ve dürüstlüğüne saygı duyan Mustafa Bey, Derviş Bey'i yalnızca yalvarmak istemektedir. Fakat onun kendi canı için yalvarmayacağını düşündüğü için ne yapması gerektiği konusunda kararsızdır. İleriden doludizgin kendilerine doğru gelen bir atlı görürler. Mustafa Bey birkaç defa atlıya ateş eder fakat onu vuramaz. Mustafa Bey gülümsemektedir.

Rumelili Göçmenlerin Akyollu Toprağına Yerleştirilmesi Akyolluların topraklarına Birinci Dünya Savaşı sırasında Rumeli'den gelen göçmenler yerleştirilmişlerdir. Akyollu aşireti devletin almış olduğu bu kararı kabullenememiştir. Göçmenler, yerleştirildikleri bölgenin sıcaklığına ve sıtmasına bir türlü alışamamışlardır. Mustafa Bey'in toprağında barınmakta güçlük çeken göçmenler, onun arazisini terk etmek zorunda kalmışlardır. O günden sonra Mustafa Bey yerli halk tarafından "Köy Göçüren" ismiyle anılmıştır.

Rüstemoğlu'nun Derviş Bey'in Arazisini Satın Alması Harmanlarda çıkan yangının ardından Derviş Bey, konağını kaybetmiş ve köylüsü aç kalmıştır. Yeni yetme ağalar gibi köylüsüne zulmetmek istemeyen Derviş Bey, Sakçagözü arazisini Rüstemoğlu'na satmaya karar vermiştir. Sarıoğlu aşiretinin en sadık hizmetkarlarından olan Zülfikar, arazinin satılmaması için Derviş Bey'e yalvarır. Lakin Derviş Bey'in araziye satmaktan başka çaresi kalmamıştır. Ekinlerini yakan kişinin kim olduğunu merak eden Derviş Bey, Mustafa Bey'den şüphelenmektedir. Yapılan şeyi Mustafa Bey'e yakıştıramamaktadır. Derviş Bey ona aynı şekilde karşılık vermek istememektedir. Konağı yandığı için bir süre kasabada kalması gereken Derviş Bey, eşini ve ailesini arabayla gönderir. Kendisi de atla gitmeye karar verir. Pusuya düşmeyeceği bir yol düşünmektedir fakat aklına gelen her yol tutulmuş olabilir. Memet Rüstemoğlu, Çukurova'nın yeni yetme ağalarından biridir. Zamanında pamuk tarlaları olan bir ağanın yanında çalışarak elde ettiği sermayeyle bir dükkan açmış ve savaş zamanlarında stokçuluk yaparak zenginleşmiştir. Toprağın en iyi yatırım alanı olduğunu fark eden Rüstemoğlu, bütün sermayesini toprağa yatırmaya başlamıştır. Ona göre yatırımda her şey gelip geçicidir fakat toprak daima kalıcıdır. Büyük bir araziye sahip olduktan sonra gözünü Derviş Bey'in topraklarına diken Rüstemoğlu, Sakçagözü arazisini ondan satın almak ister. Zülfikar'la Rüstemoğlu arasında amansız bir pazarlık gerçekleşir. Zülfikar Sakçagözü'nü ona satmamak için fiyat yükseltir ve araziyle ilgili hurafeler anlatır. Rüstemoğlu Zülfikar'ın söylediği her şeye kulaklarını tıkar ve araziye almak için her şartı kabul eder.

Mustafa Bey'in Derviş Bey'e Mektup Göndermeye Karar Vermesi Kasabaya taşınmış olan Derviş Bey'in konağını izleyen İbrahim İbo, üç gün sonra Mustafa Bey'in yanına geri döner. Mustafa Bey'e Derviş Bey'in burnunu bile konaktan dışarıya çıkarmadığını söyler. Mustafa Bey Derviş Bey'i yakalayıp Aladağı'na kaçırmak istemektedir. Onu yakalayıp oraya götürdüklerinde hiç kimse onlardan şüphelenmeyecektir. Hamdi ve Mestan Derviş Bey'i yakaladıkları zaman onun nasıl yalvaracağını taklit ederler. Derviş Bey'i konaktan dışarıya çıkarıp yakalayabilmek için fikirler öne sürülür. Recep Derviş Bey'e, Mustafa Bey'den bir mektup götürmeyi ve ona bir yerde buluşmak için randevu vermeyi teklif eder. Mustafa Bey Recep'in bu planını beğenir. Derviş Bey'in harmanlarını yakanlar Mustafa Bey'in adamları değildir fakat Derviş Bey bunu onların yaptığını düşünmektedir. Buna rağmen Derviş Bey'den herhangi bir karşılık gelmemiş olmasını anlayamayan Mustafa Bey, bu konu üzerine düşünmektedir. Derviş Bey'in böylece onu aşağıladığını düşünür.

Derviş Bey'in Mustafa Bey'in Görüşme İsteğini Kabul Etmesi Fakat Tarihi Ertelemesi Derviş Bey'in konağına gelen İbrahim İbo'nun bütün silahları alınır ve ardından beyin odasına çıkarılır. İbrahim İbo Mustafa Bey'den getirdiği mektubu Derviş Bey'e takdim eder. Derviş Bey Mustafa Bey'in mektubunu okuduktan sonra ekinlerini ve konağını kimin yakıtıldığını sorar. İbrahim İbo, Mustafa Bey'e haber vermeden ekinleri ve konağı kendisinin yakmış olduğunu söyler. Savaş zamanında kendisinin hiçbir kural tanımadığını ve her türlü caniliği yapabileceğini söyler. Zamanında yardımlarda bulunmuş olduğu Recep'in durumunu soran Derviş Bey'e İbrahim İbo, onun gün geçtikçe daha da vahşileştiğini ve her gün Derviş Bey'i öldürme planları yaptığını söyler. Derviş Bey Mustafa Bey'in görüşme isteğini kabul ettiğini ve onunla Tilkitepesi'nde buluşacağını söyler. İbrahim İbo'nun gitmesinin ardından Derviş Bey'in eşi, Mustafa Bey'e güven olmayacağını ve onun kurnazlık peşinde olduğunu söyler. Derviş

Bey'in eşi, görüşme tarihinin ileri bir zamana çekilmesini ister. Hidayet ekin yakan, pusu kuran ve Kara Hüseyin'in ölümüne sebep olan bir adama güvenilmeyeceğini ve mektubu götürmek istemediğini söyler. Hidayet Derviş Bey'e, görüşmenin iki yıl sonrasına ertelenmesinde ısrar eder. Hidayet ve Derviş Bey'in eşi, Mustafa Bey'in düzenbaz bir canı olduğunu söyleyip dururlar. Derviş Bey, Mustafa Bey gibi onursuz bir düşmanı olduğu için üzgündür. Ona elçi olarak Alicik'i göndermeye karar verir.

Beylerle Ağaların Çatışması

Süleyman Sami ve Mahir Bey, bölgede devam etmekte olan gericilik faaliyetlerini sonlandırmak ve kan davalarına engel olmak istemektedirler. Derviş Bey ve Mustafa Bey'i durdurabilmek için bir yol ararlar. Cumhuriyet döneminde, Avrupa'yla yarışmakta olan bir ülkede, bu tür olayların yaşanmasının kabul edilemeyeceğini dile getirirler. Veli Hasan onlara, Mustafa Bey ve Derviş Bey'e engel olamayacaklarını ve kan davasının sonunun olmadığını söyler. Ayrıca Çukurovalıların en çok konuştuğu konu onların arasında geçen çatışmadır. Onların barışması durumunda Çukurovalıların hayatında büyük bir boşluk oluşacağını söyler. Veli Hasan ile Süleyman Sami arasında kısa süreli bir gerilim olur. Süleyman Sami, oldukça kısa bir zamanda Çukurova'da gerçekleşmiş olan değişimleri ve yeniyetme zenginlerin nasıl olduklarını düşünür. Veli Hasan gibi ağalar, Ermenilerden kalan konaklara ve çiftliklere yerleşmişlerdir. Süleyman Sami de, Serkis Hazneciyan'dan kalan bir konağa yerleşmiştir. Abdülhalik Efendi ve Hacı Osman Ağa gibi isimler de, çeşitli sahtekarlıklarla kısa sürede zengin olmuşlardır. Hacı Osman Ağa'yla görüşen Süleyman Sami'ye, Mustafa Bey ile Derviş Bey'i barıştırmak için Kozan'daki Kürt Ali Ağa ve Kurdoğlu Hurşit Bey gibi soylularla görüşmesi önerilir. Kozan'a giden Süleyman Sami Ali Ağa'yla görüşür. Fakat Ali Ağa ona yalnızca nasihat vermekle yetinir. Ardından valinin yanına giden Süleyman Sami, içinde buldukları durumu detaylı bir şekilde anlatır. Bu tür olayların çağdaş bir memlekette yaşanmaması gerektiğini söyler. Süleyman Sami'yi haklı bulan vali, yakın zamanda kanlıları barıştırmak için geleceğini söyler. Valinin kasabaya geleceği haberi üzerine hazırlıklar yapılır. Valinin geleceğini duyan birkaç soylu da, fikirlerini değiştirip Mustafa Bey'le görüşmeye gelirler. Kafilenin toplanmasının ardından Mustafa Bey'in konağına gelinir. Vali Mustafa Bey'i kan davasından vazgeçirmeye çalışır. Fakat Mustafa Bey valiye, devrin çok değiştiğini, insanların bütün değerlerini yitirip para kazanmak için her şeyi yaptıklarını söyler. Türkmen beylerinin kan davalarını barbarlık olarak gören devletin, yeniyetme ağaların fakirleri nasıl ezdiklerini görmediğini söyler. Türkmen beyleri arasında yaşanan kan davaları en soylu geleneklerden biridir. Beylerin şereflerinin, namuslarının ve dürüstlüklerinin bir göstergesidir. Vali Mustafa Bey'in söylediklerini anlayamaz ve Derviş Bey'i öldürmesine izin vermeyeceğini söyler. Mustafa Bey'i gericilikle suçlar ve gerekirse onu astıracağını söyler. Öfkeden ve korkudan sapsarı olmuş olan Mustafa Bey bütün öfkesini kusacakken Ali Ağa onu sakinleştirir. Ali Ağa Mustafa Bey'e, Çukurova'daki yeniyetme ağalara toprakların bırakılmayacağını ve Türkmen beylerinin soyunun her geçen gün tükendiğini söyler. Türkmenlerin soylu geleneklerine bağlı olan çok az bey kalmıştır. Ali Ağa eski değerlere inanan insanların daha fazla ölmelerini gerektiğini söyler. Birkaç karakter Mustafa Bey'e ölümün ne kadar kötü ve acı olduğundan bahseder ve kan gütmenin sona ermesi gerektiği öğütlenir. Bazı karakterler de, Derviş Bey'in namussuz ve namert olduğunu, onun öldürülmeye değermeyeceğini söylerler. Bu sözler üzerine Mustafa Bey çok sinirlenir ve Derviş Bey'in şerefli bir düşman olduğunu haykırır. Bir süre sonra vali otomobiline biner ve oradan ayrılır.

Alicik'in Derviş Bey'in Cevabını Mustafa Bey'e Ulaştırması

Derviş Bey, yazmış olduğu cevap mektubunu Alicik aracılığıyla Mustafa Bey'e göndermiştir. Mektubu okumasının ardından Mustafa Bey, Alicik'i daha iyi tanıyabilmek için bazı sorular sorar. Alicik Derviş Bey'in en güvenmediği adamıdır. Onu Mustafa Bey'e göndermiş olmasının sebebi de ona güvenmiyor olmasıdır. Kendisinden bahseden Alicik, zamanında birçok insan öldürdüğünü, kızlara tecavüz ettiğini ve Turgut Bey'i kendisinin öldürmüş olduğunu söyler. Mustafa Bey Alicik'ten kendisi için çalışmasını ister. Alicik hiç düşünmeden onun teklifini kabul eder. Mustafa Bey Derviş Bey'i dağa çıkarmak istemektedir. Alicik Derviş Bey'i hemen öldürebileceğini söyler. Mustafa Bey Derviş Bey'in öldürülmesini istemez. Alicik'e yardımları karşılığında tarla, ev, traktör ve para verilecektir. İkili arasında imzalanacak olan senet, güvenilir bir kişilik olan Ali Ağa'da duracaktır. Alicik haftada bir kere konağa gelip gelişmeleri haber vereceğini söyler. Derviş Bey'in yanına geri dönen Alicik, Mustafa Bey'in gelecek yılın ekim ayına kadar beklemeyi kabul ettiğini söyler. Fakat Mustafa Bey'in mektubu okuduğu sırada kasıklarını tutarak güldüğünü ve korkunun ecele faydasının olmadığını söylediğini de ekler. Mustafa Bey'in eninde sonunda Derviş Bey'i öldüreceğini söylediğini söyler. Derviş Bey Mustafa Bey'in bunu yapamayacağını ve onu öldüreceğini söyler. Alicik Derviş Bey'den almış olduğu cevaba sevinir.

Karakız Hatun'un Kederi ve İntikam Alma İsteği

Uzun bir süredir Mustafa Bey, annesi Karakız Hatun'dan köşe bucak kaçmaktadır. Yaşanan her ölümün ardından onun nasıl bir ruh haline büründüğünü bilir ve bundan dolayı annesinden ürker. Karakız Hatun, öldürülen oğlunun mezarının

başından günlerce ayrılamamış ve onun için ağıtlar okumuştur. İskandan sonra dağılan Türkmen obalarını hatırlar ve Osmanlı'ya lanet eder. Annesiyle yüz yüze gelmekten kaçınan Mustafa Bey, bir gece yarısı avluda onunla karşılaşır. Karakız Hatun Mustafa Bey'den Murtaza'nın intikamını almasını ve bir an önce Derviş Bey'in öldürülmesini ister. Kendi ölümünün yakın olduğunu düşünür ve ölmeden önce Derviş Bey'in öldüğünü görmek istemektedir.

Mustafa Bey ve Adamlarının Kaçakçı Abbas'ı Öldürmeleri Derviş Bey'in harmanlarının İbrahim İbo tarafından yakılmış olduğunu öğrenen Mustafa Bey, onun bunu bilerek, Derviş Bey'in daha iyi saklanmasını teşvik etmek için yaptığını düşünür. Mustafa Bey, İbrahim İbo'ya ve Hamdi'ye sitem eder. Annesinin halini gördükten sonra kendini kaybetmiş ve gözleri kan bürümüş olan Mustafa Bey, adamlarına onu neden hala yakalayamamış olduklarını sorarak öfkelenir. Harmanlarının yakılmasının ardından tedirgin olan Derviş Bey, konağından dışarıya çıkmaz olmuştur. Artık Mustafa Bey, onu yakalayıp öldürmeye kesin olarak karar vermiştir. Adamlarını toplayan Mustafa Bey, Derviş Bey'in geçeceği yolun üzerine pusu kurar. İleriden gelen atlıların görünmesiyle bir yayılım ateşi açılır ve ardından çatışmaya girilir. Mustafa Bey ve adamları, çatışmaları kişileri Akçasaz'a kadar kovalarlar. Derviş Bey bir ağacın arkasında sıkıştırılır ve onu vurmaya başlarlar. Sabah olduğunda öldürdükleri kişinin Kaçakçı Abbas olduğunu görürler. Mustafa Bey ve adamları şaşkınlık içinde kalırlar. Mustafa Bey ölümlerinin bir an önce gömülmesini istedikten sonra konağına geri döner.

Mustafa Bey ve Derviş Bey'in Çatışması Adamlarının konağına geri dönmesiyle birlikte Mustafa Bey, cesetlerin gömülüp gömülmediğini sorar. Cesetler derin bir çukura gömülmüş ve ele geçirilen eşyalar adamları arasında paylaştırılmıştır. İbrahim İbo Mustafa Bey'e, Derviş Bey'in konağına geri döndüğünü ve her gece Anavarza kayalıklarına atıyla gittiğini haber verir. Mustafa Bey adamlarına, Anavarza kayalıklarına gidip Derviş Bey'e pusu kuracaklarını söyler. Hazırlıklar yapılmaya başlanır. Annesi Karakız Hatun'la karşılaşan Mustafa Bey'e, onun Derviş Bey'den korktuğu ve onu öldüremeyeceği dedikodularının dolıştığı söylenir. Annesinin söyledikleriyle daha fazla öfkelenen Mustafa Bey, İbrahim İbo ve diğer adamlarıyla birlikte Anavarza kayalıklarına gelip pusu kurar. Bir süre sonra Derviş Bey atının üzerinde ilerlerken görünür. Mustafa Bey mavzeriyle onun atını vurup öldürür. Yayılım ateşi arasından çıkmayı başarıp bir kayalığın ardına gizlenen Derviş Bey Mustafa Bey'e, harman yakmayı, pusu kurmayı, masum insanları öldürmeyi ve at vurmaya ona yakıştıramadığını söyler. Derviş Bey Mustafa Bey'in kayalıklarda pusu kuracağını bildiğini, istihbaratının sağlam olduğunu ve onunla konuşmak için geldiğini söyler. Sabaha kadar süren çatışma boyunca iki taraf da birbirlerini sınırlar. Mustafa Bey Derviş Bey'i hem öldürmek hem de öldürmemek istemektedir. Derviş Bey de onun yaşadığı ikilemi anlamıştır. Sabaha karşı Derviş Bey, kuşatmayı yarmayı başarmış ve kurtulmuştur.

Derviş – Mustafa Çatışması ve Memet Ali'nin Ağa Olma Özentiliği Konağına geri dönmüş olan Mustafa Bey, Derviş Bey'i bir türlü öldürememiş olmanın mahcubiyetini yaşamaktadır. Geceleri Derviş Bey'in konağına gidip açık gördüğü her deliğe kurşun sıkmaya başlamıştır. Şafak sökmeden önce Derviş Bey'in konağını birkaç defa kurşunlayıp kendi konağına geri döner. Yine bir gün Mustafa Bey, Derviş Bey'in konağını kurşunlayacağı sırada pusuya düşer. Derviş Bey ve adamları Mustafa Bey'i, Akçasaz'a kadar kovalarlar. Peşindeki silahlilerden kurtulmak için dereye atlayan Mustafa Bey, bir süre akarsuda sürüklenir. Bir söğüt ağacının dalına tutunarak karaya çıkar. Mestan Mustafa Bey'i çıktığı yerde bulur ve ikili konağına geri dönerler. Mustafa Bey'in tacizlerine günlerce sabretmiş olan Derviş Bey, kurmuş olduğu tuzakla onu kıl payı elinden kaçırmıştır. Yaralanmış olan Mustafa Bey, bir süre yataktan hiç çıkamaz. Derviş Bey'in Mustafa Bey'in konağının yakınlarındaki bir kayalığa gidip durduğu görülür. Mustafa Bey'in adamları Derviş Bey'i öldürmek için emir beklemektedirler. Lakin Mustafa Bey Derviş Bey'in tuzak kurmuş olabileceğini düşünür. Mustafa Bey'in oğlu Memet Ali, almış olduğu traktörü babasına gösterir ve günlerce onunla ilgilenir. Memet Ali Mustafa Bey gibi eski geleneklere bağlı değildir ve yeni ağalara özenmektedir. Zihnini sürekli olarak daha fazla kar etmenin ve kısa yoldan servet edinmenin yollarını düşünmekle yorar. Kurulan yeni düzene kendisini adapte etmiş ve var olan koşulları kendi lehine kullanmak istemektedir. Memet Ali'nin Derviş Bey'in oğullarıyla görüştüğü ve babaları öldükten sonra kan davasını bitirmeye karar verdikleri söylenmektedir. Oğlunun kan emici ağalara özendiğini gören Mustafa Bey, hem gururludur hem de üzgündür. Annesi Karakız Hatun'un üzüntüsüne ve kederine daha fazla katlanamayan Mustafa Bey, Derviş Bey'i yeniden pusuya düşürmeye karar verir.

Ağaların Beylere Ait Olan Toprakları Ele Geçirme Çabaları Kaymakamın makamına gitmiş olan Süleyman Sami, iki aşiret arasında sürüp gitmekte olan kan davasının yaratmış olduğunu olumsuzlukları anlatmaktadır. Cumhuriyet rejimiyle birlikte derebeyliğin artık sona erdiğini ve gerici

geleneklere bir son verilmesi gerektiğini dile getirir. Validen beklediği desteği alamamış olan Süleyman Sami, Çukurova'yı eski düzenin beylerinden kurtarmak için kaymakamı ikna etmeye çalışmaktadır. İki aşiret arasında devam eden ve başlangıç tarihi bilinmeyen kan davası, bölgede yeni yeni zenginleşmeye başlamış olan ağaları da rahatsız etmektedir. Ağaların asıl amacı, beylerin verimli ve geniş topraklarını ele geçirmektir. Mustafa Bey'in Kaçakçı Abbas'ı yanlışlıkla öldürdüğü ağalar tarafından öğrenilmiş ve yetkililere ihbarda bulunmuşlardır. Aşiret beylerinin ne kadar kan güdücü olduğu abartılı bir üslupla anlatılır. Mustafa Bey'in Derviş Bey'i dağa kaldırdığına dair söylentiler dolaşmaktadır. Kimileri Mustafa Bey'in Derviş Bey'i kartallara yedirdiğini söylerken kimileri de Derviş Bey'in karıncalar tarafından yenildiğini söyler. Kaymakam bölgesinde gericiliğe izin vermeyeceğini ve gerekirse orduyu bu konuda görevlendireceğini söyler. Onlara göre memleket beyler için düşmandan kurtarılmamıştır. Fakat Derviş Bey ve Mustafa Bey, İstiklal Madalyalı iki gazidir.

Memet Ali'nin Yarıcılardan Kurtulup Kar Etmek İstemesi Adamlarını toparlamış ve hazırlatmış olan Mustafa Bey, Akçasaz'daki bir büklükte Derviş Bey'in yoldan geçmesini beklemeye başlar. Hamdi, Derviş Bey'i yakaladıklarında onu nasıl öldürecekleri üzerine planlar yapar. Mustafa Bey Hamdi'nin planlarından sıkılmış ve ona yeni bir fikir bulmasını söylemiştir. Hapishanede tanıştığı Kara Bekir'in, eşinin sevgilisini nasıl öldürdüğünü anlatır. Hapisten çıkan Kara Bekir, eşinin gizli aşkını yakalayıp bir ağaca bağlamış ve silahının namlusunu günlerce adamın kafasına doğrultarak tutmuştur. Başına dayanmış olan namludan dolayı adam bir süre sonra korkusundan ölmüştür. Mustafa Bey Hamdi'nin yeni fikrinden hoşlanır ve Derviş Bey'i bu şekilde öldürmeleri gerektiğini söyler. Hamdi'nin söylemlerine göre bu yöntem Almanlar tarafından bulunmuştur. Gruptaki herkes Alman yanlısıdır ve solculardan nefret etmektedirler. Uzun bir bekleyişin ardından Derviş Bey'in yoldan geçmeyeceği konusunda umutsuzluğa kapılırlar ve konağa geri dönülür. Mustafa Bey'in köylülerinden beri onun huzuruna gelir ve köyden neden çıkarılmak istenildiklerini sorar. Mustafa Bey adamın ne demek istediğini anlayamaz ve kimseye böyle bir emir vermediğini söyler. Memet Ali köylülere, toprakları en kısa zamanda terk etmelerini söylemiştir. Mustafa Bey köylüsüne hiçbir yere gitmeyeceklerini ve Memet Ali'yle konuşacağını söyler. Mustafa Bey Memet Ali'yi yanına çağırır ve ona köylüleri topraklarından neden çıkarmak istediğini sorar. Memet Ali'ye göre köylüler Akyollu ailesine maddi açıdan yük olmaktadır. Onların yerine alınacak birkaç traktörle büyük karlar elde edilecektir. Mustafa Bey Memet Ali'ye köylüleri topraklarından çıkaramayacağını, onların hiçbir yere gidemeyeceklerini, onların işsiz ve aç kalacaklarını, Türkmen töresinde bunun yerinin olmadığını söyler. Memet Ali'nin köylüleri topraklarından çıkarmak istediğini duyan Karakız Hatun, hışımla Mustafa Bey'in odasına girer. Karakız Hatun ona Türkmen kanunlarını hatırlatır ve kendisi yaşadığı sürece topraklarından hiçbir Akyollu'nun çıkarılamayacağını söyler. Mustafa Bey Karakız Hatun'a hiç kimseyi toprağından kovmayacağına söz verir.

Beylerin ve Ağaların Sol Görüşten Nefret Etmeleri Ertesi gece Akçasaz kamışlığına yeniden pusu kurulur. Derviş Bey'i izlemekle görevlendirilmiş olan Yel Veli'den günlerdir haber alınamamaktadır. Mustafa Bey Derviş Bey'i öldüremediği için annesinin yüzüne bakamamaktadır. Onu öldürerek çilesinden kurtulmak ister. Yolun ucundan bir atlının kendilerine doğru geldiğini görürler. İbrahim İbo gelen kişinin kesinlikle Derviş Bey olduğunu söyler. Nişan pozisyonu alınır ve namlular atlıya doğru doğrultulur. Mustafa Bey bu sefer atın değil Derviş Bey'in vurulmasını ister. Mustafa Bey'i tetiği çekeceği anda Mestan durdurur. Yolun ucundan kendilerine doğru gelen atlı Kurtboğa'nın oğludur. Mustafa Bey derin bir nefes alır. Bölgenin en önemli ağalarından birinin oğlunu öldürmekten son anda kurtulmuştur. Kurtboğa'nın oğlu İsviçre'de eğitim almaktadır ve sol örgütlerin içinde faaliyet göstermektedir. Bunu öğrenen Mustafa Bey onu öldürmediğine pişman olur. Alman yanlısı beyler solculardan nefret etmektedirler. Kurtboğa'nın oğluyla yeniden karşılaşmaları durumunda onu öldürebileceğini söyler. Derviş Bey'i izlemekle görevlendirilmiş olan Yel Veli'den uzun bir süredir haber alınamamıştır. Mustafa Bey ve adamları Yel Veli'ye ne olduğunu merak ederler.

Yel Veli'nin Derviş Bey'i Öldürmeye Karar Vermesi Sarıoğlu aşireti tarafından takip edildiğini düşünen Yel Veli Adana'ya gelmiştir. Göz göze geldiği her kişinin Sarıoğlu'nun adamı olup olmadığını düşünür. İzleniyor olma düşüncesi onu paranoyaklaştırmıştır. Kara Hüseyin'in ölümünü düşünen Yel Veli, vurulduğu sırada ona su içmemesi ve yola devam etmesi konusunda çok ısrar etmiştir. Yel Veli'nin uyarılarına kulak asmayan Kara Hüseyin, bunun bedelini hayatıyla ödemiştir. Kara Hüseyin'le aynı kaderi paylaşmak istemeyen Yel Veli, çevresindeki herkesten şüphelenmeye başlamıştır. Adana sokaklarında dolaşırken Derviş Bey'i at üzerinde görür. Yel Veli onu takip etmeye başlar. Mustafa Bey'in konağına geri dönen Yel Veli, Derviş Bey'i izleyip onu vuracağını haber verir. Mustafa Bey ona ihtiyacı kadar para verir. Yel Veli ondan yalnızca bir silah ister. Silahı alan Yel Veli

Derviş Bey'in peşine düşer. Mustafa Bey adamlarıyla birlikte Derviş Bey'i kamışlıkta beklemeye devam eder.

Beyliğin Sona Erdiğinin Görülmesi

Kamışlığın içindeki uzun süreli bir bekleyişin ardından herkesin siniri iyice gerilmiştir. Mustafa Bey, oturmuş olduğu sandalyenin önündeki karınca sürüsünün bir böceği yemek için birbirleriyle nasıl mücadele ettiklerini izlemektedir. Onu bu halde gören Mestan öfkelenir. Mestan, artık beylik devrinin bittiğini ve Mustafa Bey'in yakında ağalara daha fazla dayanamayıp her şeyi bırakacağını düşünmektedir. Mestan'a göre Mustafa Bey'in devri sonra ermiş ve Memet Alilerin devri başlamıştır. Babasının sözünü dinlemeyen Memet Ali, köylülere zulmederek birçok insanı topraklarından kaçtırmayı başarmıştır. Mustafa Bey köylülerini geri dönmeye ikna etmeye çalışmışsa da bunu başaramamıştır. Memet Ali Mestan'a topraklarını terk etmesini söylemiştir. Yemen gazisi olan Mestan'a Yemen'e geri dönmelerini alaycı bir üslupla söylemiştir. Akyollu aşiretinin yakın bir zamanda dağılacaklarını öngören Mestan, Mustafa Bey'den emekliliği için tarla, ev ve para istemeye karar vermiş ve Derviş Bey öldürüldükten sonra kendi başının çaresine bakmayı kafasına koymuştur. İstedikleri verilmediği takdirde Mustafa Bey'i öldürmeye ant içer. Aşirete inanan Mestan, geçmişte üç oğlunu Mustafa Bey için feda etmiştir. Fakat son dönemlerde yaşanan olaylar onu tamamen tüketmiştir. Karıncaların arasında geçen kışımayı izleyen Mustafa Bey'in caniliğini ayıplar. Mustafa Bey karıncaların dövuşünü izlemekten zevk alır ve barışçıl karıncalara işkence eder.

Çukurova'da Ağalığın Güçlenmesi

İskandan sonra Çukurova'nın değerli toprakları yeniyetme ağalar tarafından ele geçirilmeye başlanır. Akçasaz bataklığını kurutup bölgeye yerleşen köylülerin topraklarına ağalar göz dikerler. Devletin üst kademeli memurlarıyla ve kolluk kuvvetleriyle işbirliği halinde olan ağalar, köylüleri topraklarından çıkarabilmek için çeşitli yasadışı işlere başvururlar. Hacı Kurtboğa Ağa asker zoruyla köylüleri topraklarından çıkarır. Bütün zorluklara rağmen bataklığı kurutup kendileri için yaşanacak bir arazi oluşturmuş olan köylüler ağalar tarafından oyuna getirilirler ve birçok köylü toprağını terk etmek zorunda kalır. Hacı Kurtboğa, geçmişte bir cinayet işlemiş ve bu cinayetten kurtulabilmek için savcıyı tehdit etmiştir. Savcı Kurtboğa Ağa'ya, nüfusa kayıtlı olmayan birisini bulmasını ve ona Kurtboğa ismini vermelerini önerir. Bu sayede Kurtboğa'nın işlediği cinayet adı Kurtboğa olacak başka birinin üzerine yıkılacaktır. Kurtboğa Ağa, Çukurova'da yaşayan bir çingene bulur ve cinayeti onun üzerine yıkar. Hapse atılan sahte Kurtboğa'ya para gönderilir ve hapisten çıktığı zaman ağanın yanında işe alınır. Soyadı kanununun çıkmasıyla birlikte aşağılayıcı lakapları olan herkes kendisine anlamlı ve yüceltici soyadları almaya başlarlar. Ağalar zamanlarının çoğunu kumar oynayarak, cinayet işleyerek, köy boşaltarak, ticaret yaparak ve daha fazla kar etmenin yollarını arayarak geçirirler. Asker zoruyla birçok köyü boşalttırmış olan Kurtboğa Ağa, eski beylik düzenine karşıdır. Bundan dolayı Akyollu ve Sarioğlu aşiretlerinin topraklarını ele geçirmek ister.

Kurtboğa Ağa'nın Eski Aşiretlere Olan Düşmanlığı

Kurtboğa Ağa'yla Hacı Ağa, beyleri şikayet etmek ve onların topraklarını ele geçirebilmek amacıyla Savcı İzzettin Fahrettin Tuğsolur'a giderler. Savcıyı kendi taraflarına çekmeye çalışan ağalar, iki aşireti aralarındaki kan davasını bahane ederek sürgün ettirmek isterler. Bunun karşılığında ağalar, Ankara'daki siyasi tanıdıklarıyla konuşup savcıyı terfi ettireceklerdir. Savcı, ağaların teklifini kabul eder ve yakın zamanda ağır ceza reisine suç duyurusunda bulunacağını söyler. İki aşiret beyinin Kars'a sürgün edilmesine karar verilir.

Halkın Ağalara Karşı Olması

Kambur Tellal'la yakın bir dostu olan Saraç, ağaların beyleri topraklarından sürgün etmek için tezgahladıkları planı öğrenmişlerdir. Mustafa Bey ve Derviş Bey'in sürgün edilmesiyle eski geleneğin ortadan kalkacağını düşünen köylüler, ağalara engel olmak için bir yol düşünürler. Devleti yönetmekte olan Demokrat Parti de beylere karşıdır ve birçok ağa Demokrat Parti üyesidir. Ağalar, kolluk kuvvetleriyle birlik olarak köy yaktırmaya başlamışlardır. İstedikleri arazileri ele geçirebilmek için devletin sunduğu her imkandan faydalanırlar. Ağalara karşı olan Kambur Tellal'ı Onbaşı kafa üstü yere düşürür. Yerde hareketsiz bir şekilde yatan Kambur Tellal'ın öldüğü düşünülür. Herkesin gözü önünde Kambur Tellal'ı öldürmüş olmaktan korkan Onbaşı, kendisini savunmaya çalışır ve onun yolda yürürken düşüp öldüğünü iddia eder. Fakat çevredeki herkes Onbaşı'nın onu yere düşürdüğünü görmüştür. Köylüler onun aleyhinde ifade vermeye hazırdırlar. Fakat kısa bir süre sonra Kambur Tellal ayaklanır ve böylece Onbaşı paçayı kurtarmış olur.

Kambur Tellal'la Kurtboğa Ağa'nın Kavgası

Ağaların, beyleri sürgün ettirmek istediklerini öğrenmiş olan köylüler, buna engel olmanın bir yolunu aramaktadırlar. Beylerin Çukurova'yı terk etmesi durumunda ağalar Çukurova'da istedikleri her şeyi rahatça yapabileceklerdir. Bu durumdan tedirgin olan halk beylerin sürgün edilmelerine engel olmak isterler. Kurtboğa Ağa'nın karşısına çıkan Kambur Tellal, ona beyleri sürgün ettiremeyeceğini söyler ve bu zamana kadar yapmış olduğu bütün

kirli işleri yüzüne vurur. Kocaları Yemen'e gitmiş ve bir daha geri dönmemiş olan kadınlarla evlenip onların malını zimmetine geçirdikten sonra boşanmış olan Kurtboğa Ağa herkesin önünde rezil olur. Zaman içinde köyleri nasıl yaktığı ve Ermenilerden kalan topraklara nasıl çöreklediği teker teker anlatılır. Kurtboğa Ağa belindeki silahı çekip namluyu Kambur Tellal'a doğrultur. Kambur Tellal geri adım atmaz ve ağanın karşısında durur. Kurtboğa Ağa Kambur Tellal'ı öldürmeye cesaret edemez ve başka bir ağa sayesinde oradan kurtulur. Olaya şahit olan köylüler Kurtboğa Ağa'nın Kambur Tellal'ı ne yapıp edip öldürteceğini söylerler ve aralarında para toplayıp Kambur'u İzmir'e göndermeyi planlarlar. Fakat Kambur Tellal onların teklifini kabul etmez.

Yel Veli'nin Derviş Bey Tarafından Yakalanması Derviş Bey'in konağının etrafında dolanmaya başlamış olan Yel Veli, onun oğlu olan İbrahim'i öldürmeye karar vermiştir. Gece vakitlerinde konağın etrafında gezinen Yel Veli, bir kadınla bir erkeğin seviştiklerine şahit olur. Yel Veli İbrahim tarafından fark edilir ve Derviş Bey, konağının etrafında dolanan kişinin yakalanıp öldürülmesini ister. Çünkü İbrahim etrafta dolaşan kişi tarafından öldürüleceğini sezmiş ve babasından bu kişinin öldürülmesini istemiştir. Gece vakitlerinde Hidayet, Yel Veli'yi yakalar ve Derviş Bey'in yanına götürür. Derviş Bey'in ayaklarına kapanan Yel Veli, öldürülmek için ona yalvarır. Yel Veli Derviş Bey'e anlatacağı bazı şeyler olduğunu söyler ve ikili yalnız başlarına konuşmaya başlarlar. Derviş Bey eniştesi olan Kamil'i çağırır. Derviş Bey'in kız kardeşi başka erkeklerle yatmaya başlamış ve bu konu herkesin diline düşmüştür. Derviş Bey, kız kardeşine sahip çıkamayan eniştesini öldüresiye kırbaçlar.

Ala Temir'in Ağa Olması Gençliğinde Zöhre Hatun'un yanında yaşama olarak yaşamaya başlamış olan Ala Temir, çok çalışarak ciddi bir sermaye elde etmiştir. Sermayesini Zöhre Hatun'a emanet etmiş ve kazandığı parayla geleceği için yatırım yapmayı hayal etmiştir. Yıllar sonra Ala Temir'le Zöhre Hatun evlenirler ve kadın karakterin bütün varlığını Ala Temir yönetmeye başlar. Çok sıkı çalışarak ve büyük fedakarlıklar yaparak servetine servet katmış olan Ala Temir, Çukurova'nın saygın ağalarından birine dönüşmüştür. Çocuklarından bazılarını İstanbul'da okutmuş ve yanında kalan her çocuğuna son model arabalar almıştır. Cafer Özpolat Ala Temir'den yüz bin lira borç alır. Fakat Cafer Özpolat, aradan uzun bir süre geçmiş olmasına ve ciddi bir sermaye elde etmiş olmasına rağmen Ala Temir'e olan borcunu ödemez. Ala Temir'in borcunu geri alamamış olması köylüler arasında alay konusu olur. Ala Temir Cafer Özpolat'tan borcunu geri ister fakat alamaz. Her şeye rağmen Cafer Özpolat'ı affeden Ala Temir, daha sonra da kendisinden borç istendiğinde parasını esirgemez. Fakat Cafer Özpolat'tan borcunu hiçbir zaman geri alamaz. Buna rağmen iki ağa sürekli zenginleşirler. Derviş Bey'in Kamil'i öldürdüğünü duyan Cafer Özpolat, bu bilgiyi bir tehdit aracı olarak kullanarak ondan arsa satın almak ister. Bu konu üzerine Ala Temir'le görüşür ve onu ikna eder.

Beylerin Ağaların Oynadıkları Oyunları Öğrenmeleri Ağaların tezgahlamış oldukları oyunu beylere haber vermek isteyen Kambur Tellal, çok sevdiği Mustafa Bey'i pusu kurmuş olduğu Akçasaz kamışlığında bulur. Kambur Tellal Mustafa Bey'e, Kurtboğa Ağa'yla arasında geçen husumeti anlatır. Mustafa Bey Kambur Tellal'a yardım etmek ister fakat o Mustafa Bey'in yardımını kabul etmez. Derviş Bey'le de görüşmek isteyen Kambur Tellal, onun konağına gider. Kambur Tellal Derviş Bey tarafından çok iyi bir şekilde karşılanır. Kambur Tellal Derviş Bey'e de ağaların hazırlamış oldukları oyunu anlatır. Derviş Bey ve Mustafa Bey'e kötü görünmek istemeyen Mahir Kabakçioğlu, sürgün edilme meselesine engel olunması için savcı ya da hakimle görüşülmesini önerir. Ağalar, beylerin topraklarını ele geçirebilmek için çeşitli yollar düşünürlerken Karakız Hatun Derviş Bey'den alınacak olan öcü düşünür ve Mustafa Bey pusu kurmuş olduğu kamışlıkta Derviş Bey'in yolunu gözlemektedir.

Ağaların Beylerle Uğraşması Cafer Özpolat'ın önerisi üzerine Kamil'in öldürülmesini tehdit aracı olarak kullanıp Derviş Bey'in arazisini satın almak isteyen Ala Temir, onunla görüşür. Ala Temir'in diğer ağalar tarafından dolduruşa getirildiğini ve kullanıldığını anlayan Derviş Bey, ona ağzına geleni söyler. Derviş Bey'in tutumu karşısında ne yapacağını bilemeyen Ala Temir şaşkına döner. Fakat kısa bir süre sonra Derviş Bey, ona sövmeyi bırakır ve başka çaresi olmadığı için istenen araziye ona satmaya karar verir. Cafer Özpolat tarafından defalarca kandırılmış olan Ala Temir, onun söylediklerini yapmaya ve onunla birlikte çalışmaya devam eder. Bölgedeki güç dengeleri ve güç savaşları pamuk ipliğine bağlıdır ve ağalar arasındaki ilişkiler oldukça karmaşık bir hal almıştır. Murtaza Bey'i öldürmüş olan Mahmut, Kurtboğa Ağa tarafından yakalanır ve Kurtboğa ona ağıza alınmayacak hakaretler eder. Murtaza Bey'i öldürdüğü için ona çok kızar ve onu Derviş Bey'in öldürttüğünü Mahmut'a itiraf ettirmeye çalışır. Onu tanıklık yapmaya ikna edemeyince Hasan Çavuş'a teslim eder ve Mahmut öldüresiye dövülür. Mahmut'un ölüm raporu daha ölmeden önce doktor tarafından yazılmıştır.

Demircinin Öldürülmesi Kurtboğa Ağa'yla arasında gerçekleşen tartışmanın ardından Kambur Tellal onun tarafından öldürüleceğini düşünür ve çocuklarını en yakın arkadaşı olan demirciye emanet etmeyi düşünmektedir. Kambur Tellal karşılaşmış olduğu her kişiye bu düşüncesini dile getirir. Bir gün demirci, dükkanında bulunan örsünün üzerinde ölü olarak bulunur. Kendini ağalara ispatlamak ve saygı görmek isteyen Kambur Tellal delirme noktasına gelir. Cinayeti üstlenen Kambur Tellal cezaevine gönderilir.

Karakız Hatun'un Derviş Bey'in Oğlu İbrahim'i Öldürmesi Mustafa Bey'in oğlu Memet Ali, Derviş Bey'in Akçasaz bataklığının merkezinde bulunan arazisini satın alan Ala Temir'le dost olur. İkili Derviş Bey'in bütün topraklarını ele geçirmek için geleceğe yönelik planlar yapmaya başlarlar. Aşiretinin içinde olup biten olayları umursamayan Memet Ali, kolay yoldan servet edinmenin yollarını aramaktadır. Bunun için bölgedeki her ağayla işbirliği yapmaya kararlıdır. Mustafa Bey'in Akçasaz kamışlığında kendisine pusu kurmuş olduğunu öğrenen Derviş Bey, adamlarıyla birlikte oraya gider ve uzun bir çatışmanın ardından Mustafa Bey'i canlı olarak ele geçirir. Mustafa Bey'i konağına götürür. Derviş Bey, ona çeşitli işkenceler yapar. Mustafa Bey'in tamamen güçten düşmüş olduğunu ve pes ettiğini fark eden Derviş Bey, onu atına bindirip konağına geri gönderir. Oğlunun içler acısı durumunu gören Karakız Hatun hasta olur ve günlerce yataktan çıkamaz. Kendi başına intikam almaya karar veren Karakız Hatun şevkle yatağından kalkar, kıyafetlerini giyip kuşanır, hasta yatağında yatan oğlunun başını sevdikten sonra Derviş Bey'in konağına gelir. Konağın kapısını İbrahim açar ve Karakız Hatun Derviş Bey'le konuşmak istediğini söyler. İbrahim Derviş Bey'in evde olmadığını söyleyince Karakız Hatun tabancasını çeker ve ona doğrultup ateş eder. İbrahim'i öldürdükten sonra atına binip kendi konağına doğru ilerleyen Karakız Hatun at üzerinde ölür. Oğlunun ölümüne karşılık Mustafa Bey'in oğlu Memet Ali'yi öldürmek isteyen Derviş Bey, onu hiçbir yerde bulamaz. Öldürüleceğini anlayan Memet Ali kayıplara karışmıştır.

Temalar

Gelenek *Demirciler Çarşısı Cinayeti* adlı eserde işlenen ana tema, beylik düzeninin vazgeçilmez geleneklerinden biri olan kan gütme üzerine kuruludur. Toprağın bir zenginlik ölçüsü olarak kabul edilmesi anlayışı yerini sermayeye ve mülkiyete bırakmıştır. Değişen düzenle birlikte beyler arasında yaşanan kan davaları zaman içinde anlamını yitirmiş ve önemsiz bir hal almıştır. İskandan sonra Akyollu ve Sarioğlu aşiretleri arasında başlamış olan kan davasının başlangıç nedenleri bilinmemektedir. Fakat uzun zaman önce başlamış olan kan davası yüzünden iki taraftan da birçok insan ölmüştür. Üretim araçlarının değişmesiyle birlikte yüzyıllardan beri alışlagelmiş olan ekonomik, siyasi ve toplumsal düzen de değişmiştir. Anamalcı dizge devletin bütün üstyapılarının değişmesine sebep olmuştur. Değişen düzenle birlikte doğa, insan ve gelenekler de değişmeye başlamıştır. Kemal'in bu eseri tek kelimeyle anlatmak gerekirse değişimin romanıdır. "Şu Çukurovada kötülüklerle, alçaklık, namussuzluk, namertlikle çevrilmiş bir cennet adasına benziyordu. Çukurovada da iki ada kalmıştı. Yürekli, temiz, insanca, dostça yaşayan iki hüyükte iki ada. Sarioğlu konağıyla, Akyollu konağı. İkisi de batmaya mahkumdu. İkisi de son günlerini yaşıyordu". Türkmen obalarının yüzyıllardır yaşatmış oldukları farklı gelenekler de anlatıda konu edilmiştir.

İntikam Anlatıda işlenen en güçlü temalardan biri de intikam izleğidir. Ağası olan Cevdet Bey'in öldürülmesinin ardından Derviş Bey, Akyollu aşiretinin varislerinden olan Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza Bey'i, yandaşlarından biri olan Mahmut'a öldürtür. Bunun üzerine Mustafa Bey, kardeşinin ölümü nedeniyle yas bile tutmadan bir an önce Derviş Bey'i öldürmeyi planlar. Mustafa Bey için Derviş Bey'i öldürmek aslında, intikam duygusundan ziyade görev bilincinden kaynaklanır. Mustafa Bey Derviş Bey'i öldürmek istemediği gibi Derviş Bey de Murtaza Bey'i öldürtmek istememiştir. Kan gütme onlara atalarından miras kalmış kutsal bir gelenektir. Fakat yaşanan devrin her açıdan değişmesiyle birlikte kan gütme geleneğini anlamını yitirmiştir. Ancak bilinç olarak hala eski devirlerde yaşamaya devam eden Mustafa Bey'in annesi Karakız Hatun, öldürülen oğlunun intikamını ne olursa olsun almak ister. Mustafa Bey'in Derviş Bey'i öldürmeyeceğini anlayan Karakız Hatun, Derviş Bey'in oğlunu öldürür. Derviş Bey de öldürülen oğluna karşılık Mustafa Bey'in oğlu Memet Ali'yi öldürmek ister. Derviş Bey'in adamlarından biri olan Muharrem'in öldürülmesinin ardından Mustafa Bey'in en has adamlarından olan Kara Hüseyin, Hidayet tarafından öldürülür.

Entrika Anamalcı dizgeyle birlikte memleketin ekonomik ve siyasi alanına hakim olan serbest piyasa ekonomisi anlayışı, Çukurova'yı bir talan alanına çevirir. Silahlı olan ya da nüfuslu insanlar tanıyan herkes, Çukurova'da toprak sahibi olmaya çalışır. Ermenilerden kalan çiftliklere ve konaklara birçok insan yerleşir, birçok köylü silah zoruyla yaşadıkları yerleri ağalara teslim etmek zorunda kalır,

insan sağlığını ve refahını hiçe sayarak yasadışı eltikilik yapılır, ağalar mafyalaşır ve eşkıyalarla işbirliği yaparlar, devleti yöneten siyasi parti ağalar tarafından ele geçirilir ve devlet yetkilileriyle işbirliği yapılarak yasadışı yollardan topraklar genişletilir. Akyollu ve Sarıoğlu aşiretine ait olan topraklara göz dikmiş olan ağalar, valiyi, kaymakamı, savcıyı ve hakimi ikna ederek iki aşireti topraklarından sürgün etmek isterler. Kurtboğa Ağa ve Hacı Ağa gibi karakterler savcıya terfi vaadinde bulunarak iki aşiretin topraklarını ele geçirmek isterler. Süleyman Sami de vali ve kaymakamla görüşerek iki aşiretin beyi aleyhine çeşitli söylemlerde bulunur. Ağalar, Sarıoğlu ve Akyollu aşiretlerinin arasında olan kan davasını bahane ederek hakimın sürgün kanununu yürürlüğe koymasını planlarlar.

Liderlik Gözünü para kazanma ve güç edinme hırsı bürümüş olan yeniyetme ağalara karşı mücadele eden yalnızca Mustafa Bey ve Derviş Bey kalmıştır. Yeniyetme ağalar yüzünden Çukurova'da yaşayan birçok yarıcı ve ırgat işsiz kalmıştır. Köylülerin birçoğu baskılara dayanamayıp köylerini terk etmişlerdir. Derviş Bey ve Mustafa Bey yarıcılık sistemini devam ettirerek köylülerine sahip çıkmaya çalışmaktadırlar. Sarıoğlu aşiretinin harmanlarının yanması sonucunda Derviş Bey, köylüsünün zararını ödeyebilmek için bazı arazilerini satmaya karar verir. "Ne sanıyorsun, bunların, bu Ağaların hepsi birbirlerinden beter değil mi? Al birini, vur ötekine... Sanki heriflerin hepsini bir kalıba dökmüşler. Sanki hepsi hık demiş de birisinin burnundan düşmüş. Ne yazık, ne yazık ki paranın bize çok gerektiği var. Yoksa onlara bir avuç toprak koklatır mıydım? Onları bu topraklara bastırır mıydım? O murdar ayakları altına bu topraklar yakışır mıydı? Ne are, ne are ki ne are!".

İ gözlem Anlatı boyunca birçok karakterin psikolojik dünyaları, iç monologlar ya da anlatıcı aracılığıyla okura anlatılır ya da yaşattırılır. Aslında oldukça iyi bir eğitim almış olan Derviş Bey, zaman içinde beylik görevine kendisini çok kaptırmış ve gerçekten ne istediğini düşünemez hale gelmiştir. Murtaza Bey'i öldürttükten sonra bunu yaptığına pişman olur. Kan davasını durdurma şansını elinden kaçırdığı için pişmandır. Değişen düzenle birlikte Mustafa Bey de, kan gütmenin artık anlamını ve önemini kaybetmiş olduğunu anlamıştır. Fakat geleneklere karşı durma ve annesinin isteklerine başkaldırma gücünü kendisinde bulamaz. İki taraf da aslında birbirlerinin ne kadar onurlu, namuslu ve şerefli olduklarını bilmektedirler. Mustafa Bey Derviş Bey'le barışabilmeyi çok istemiştir fakat koşullar bu barışmayı mümkün kılmamıştır. Yerli ve fakir halkın karamsar dünya görüşüyle ağaların bütün benliğine hakim olan güç edinme hırsı, Kemal'in şiirsel üslubuyla okurun gözleri önüne serilmiştir. "Bindiler de çektiler gittiler, o iyi insanlar, o dünya güzeli atlara... O yiğitler, o her birisi kaplan örneği şahinler, o ceren gibi atlara bindiler de başlarını aldılar gittiler. Bir daha, bir, daha hiç gelmeyecekler. Hiç, hiç, hiç! Demirin tuncuna, insanın piine kaldık. Şu dünyanın yaşaması müşkül hal ilen. Bin iyiyi bir kötüye kul eden...".

Hırs Korkuyu besleyen ve onu yöneten ağalar, zayıflıklarını hissetmemek ve başkalarına hissettirmemek için daha fazla güç elde edip başkalarını ezmeyi amaçlamaktadırlar. Serbest piyasa ekonomisi anlayışının bütün coğrafyaya hakim olmasıyla birlikte hiçbir ahlaki değer tanımayan ağalar Çukurova'yı bir talan bölgesi haline getirirler. Yeniyetme ağalar daha fazla güç elde edebilmek için insan öldürürler, insan sağlığını hiçe sayarlar, siyasi erki kendi çıkarları için kullanırlar, insanları sömürürler, köylüleri topraklarından ederler, kanuni işlemlere fesat karıştıırlar ve rakiplerinin arkasından çeşitli düzenbazlıklar yaparlar. "Şu ot gibi yaşayanlar, beşe alıp da ona satanlar ne dost olabilirler iliklerine kadar, sıırsıklam, ne düşman olabilirler ölümüne. Ne sevgi, ne mertlik... Onların işi gücü korkudur. Elleri, ayakları, tırnakları, saçları, dişleri, gözleriyle tümünden korkuya kesmişler. Korku yerler, korku içerler, korku soluk alırlar. Korku uyur, korku düş görürler. Üstlerindeki gök korku altlarındaki toprak güvensizliktir. Onlar yaralı, onlar insanlık dışı kalmış, insanlığı tümüyle unutmuş kavmi beşe alıp ona satandır. Kavmi beşe alıp ona satandır".

Takıntı Bütün hayatlarının etrafını çevreleyen ağır sorumlulukların altında ezilen karakterlerin doğal olarak çeşitli takıntıları da vardır. Derviş Bey'in en güçlü takıntısı ölüm korkusudur. Ölümü sürekli düşünen ve ondan korkan karakter kendisine öfkelenir. Ölümü düşünmemek ve ondan korkmamak için sürekli mücadele eder. Mustafa Bey de, kardeşi Murtaza'nın ölümünü ve annesinin kederini takıntı haline getirdiği için Derviş Bey'i öldürmek ister. Aslında Derviş Bey'i öldürmek istemiyor olsa da, bunu yapmayı omuzlarına yüklenmiş bir sorumluluk olarak görür. Derviş Bey'i öldüremediği her gün utancından ezilir ve insan içine çıkacak yüzü kalmaz. Karakız Hatun öldürülen oğlunun intikamını almayı takıntı haline getirir ve en sonunda Derviş Bey'in oğlu İbrahim'i öldürür. Yeniyetme ağalara özenen ve onlar gibi zenginleşmek isteyen Memet Ali, sürekli olarak aşiretinin geleneklerini eleştirir ve kısa yoldan servet edinmek için geleceğe yönelik planlar yapmaya başlar. Yarıcılık sisteminin bitmesiyle birlikte toprağından çıkarılacağını düşünen Mestan, Derviş Bey'i öldürdükten sonra Mustafa Bey'den tarla ve para alıp kendi başının çaresine bakma düşüncesini takıntı haline

getirmiştir. Anlatıda rol oynayan bütün ağaların gözü beylerin toprakları üzerindedir ve onların topraklarını ele geçirebilmek için ellerinden gelen her şeyi yaparlar.

Ötekilik Cumhuriyet rejimiyle birlikte beylik düzeninin yerini anamalcı dizge alır. Serbest piyasa ekonomisiyle birlikte sermaye ve mülk edinme rekabeti başlar. Çukurova'da da yeniyetme ağalar toprak edinme savaşına girerler. Eski gelenekleri korumaya çalışan Derviş Bey ve Mustafa Bey, hem ağalar hem de devlet yetkilileri tarafından dışlanırlar. Ağalar ve kamu memurları iki aşiretin liderini gericilik ve ilkelikle suçlarlar. Lakin kurulan yeni düzenle birlikte yerel halk, eski düzeni arar hale gelmiştir. Anamalcılığın, serbest piyasanın ve makinelerin hakim olduğu düzende iki aşiretin beyleri ötekileşirler. Kemal söz konusu edilen eserinde beylik güzellemesi yapmamaktadır. Fakat sözde özgürlük ve refah getireceği söylenen anamalcı anlayış, birçok haksızlığa ve yozlaşmaya neden olmuştur.

Kişi İncelemesi

Mustafa Bey

(Açık/Kapalı)

Karakter Akyollu aşiretinin lideri olan erkek karakter, beylik geleneklerine oldukça bağlıdır. Karakız Hatun annesidir ve Memet Ali de oğludur. Anlatının başkahramanlarından biri olarak kardeşi Murtaza'nın öldürülmesinin ardından, onu öldürmüş olan Derviş Bey'e kan güder. Zaman zaman duyarlı ve bilinçli bir görünüm gösteren Mustafa Bey, beylik görevinin getirmiş olduğu sorumluluk ve aşiretinin baskıları nedeniyle kendi düşüncelerini hayata geçiremez durumdadır. Derviş Bey'i her ne kadar öldürmek istese de, değişen düzenle birlikte Çukurova toprakları rantçı ve paragöz ağalar tarafından ele geçirilmeye başlamıştır. Namusa, şerefe, gurura ve onura önem veren beylik geleneğinden geriye kalmış olan Derviş Bey'i öldürüp öldürmemek konusunda düşünsel gelgitler yaşamaktadır. Karakız Hatun'un baskıları nedeniyle Derviş Bey'i öldürme zorunluluğu hisseder. Fakat Mustafa Bey, oğlu Memet Ali gibi, kan gütmeye geleneğini devam ettirmek istemez ve yeni düzenin kendilerine sağlayacağı nimetlerden, yeniyetme ağalar gibi olmasa da, faydalanmak ister. Kişilik özellikleri bakımında Mustafa Bey çelişkilerle doludur.

Etkinlikler Kardeşi Murtaza Bey'in Derviş Bey tarafından öldürtülmesinin ardından Mustafa Bey, kardeşinin intikamını almak için adamlarını toplar ve planlar yapmaya başlar. Derviş Bey'in geçebileceği yollara pusu kuran karakter, onu öldürmek için birkaç fırsat yakalamış olsa da bunu yapmaz. Çünkü aslında Mustafa Bey Derviş Bey'i öldürmek istememektedir. Gelenekten kaynaklanan bir sorumluluk olarak onu öldürmeye mecbur hisseder. Mustafa Bey neredeyse her gece adamlarını Derviş Bey'in konağına gönderir ve taciz atışları yapılır. Amaç konağına gizlenmiş olan Derviş Bey'in dışarı çıkmasını sağlamaktır. Mustafa Bey Derviş Bey'in has adamların biri olan Muharrem'i öldürtür. Buna karşılık olarak Derviş Bey de Muharrem'i öldürmüş olan Kara Hüseyin'i Hidayet'e öldürtür. Zaman zaman Mustafa Bey, Derviş Bey'in konağına gider rastgele kurşun sıkar. Annesi Karakız Hatun'un baskılarına dayanamayan Mustafa Bey, Derviş Bey'i Anavarza kayalıklarında pusuya düşürür fakat onu öldürmeyi başaramaz. Akçasaz büklüğünde Derviş Bey'e pusu kuran Mustafa Bey, yanlışlıkla Kaçakçı Abbas'ı ve adamlarını öldürür. Onların cesetlerini adamlarına gömdürür fakat kısa bir süre sonra işlenen cinayetler bütün Çukurova halkı tarafından öğrenilir. Vali Mustafa Bey'i Derviş Bey'i öldürmekten vazgeçirmeye çalışır. Fakat Mustafa Bey geleneğe karşı gelemeceğini ve ona ağalarla uğraşması gerektiğini söyler. Oğlu Memet Ali'nin yeniyetme ağalara özendiğini gören Mustafa Bey, yarıcılarını topraklarından çıkarmaması konusunda onu uyarır. İbrahim İbo aracılığıyla Derviş Bey'e mektup gönderen Mustafa Bey, onu tek başına görüşmeye çağırarak pusuya düşürmek ister. Lakin Derviş Bey onun oynadığı oyunu anlar ve ona iki yıl sonrasına randevu verir. Derviş Bey'in evini her gün, gün doğmadan önce kurşunlamaya başlamış olan Mustafa Bey, bir gece pusuya düşürülür. Akçasaz'daki dereye atlayan Mustafa Bey son anda ölümden kurtulur. Annesinin kederli haline üzülen Mustafa Bey, Akçasaz'daki bir kamışlığa pusu kurup günlerce Derviş Bey'in oradan geçmesini bekler. Mustafa Bey'in pusu kurmuş olduğu yeri öğrenen Derviş Bey, adamlarıyla birlikte oraya gider ve Mustafa Bey'i canlı olarak ele geçirir. Mustafa Bey'e işkence eden Derviş Bey, onun pes ettiğini fark ettiğinde onu atına bindirip konağına gönderir.

Etkileşim Anlatının başkarakterlerinden biri olan Mustafa Bey, diğer karakterle iletişim ve etkileşim halindedir. Diyalogları ve iç monologları aracılığıyla okura birçok ileti verir.

ÖRNEK ANILAR

Plancı “Derviş Bey ne yapar, nasıl yapar, nasıl hareket eder, ta çocukluklarından bu yana Mustafa Beyce biliniyordu. Belki de yüz yıldır bu iki evden herkes herkesin her şeyini biliyordu. Düşman düşmanı bağışlamaz. Düşman kadar kimse düşmanı bilemez”.

Özgüvenli “Onu ben öldüreceğim. Alın yazısının elinden kurtuluş var, benim elimden kurtuluş yok”.

Kindar “Onu ben öldüreceğim. Dervişe, kafire siz kurşun atmayacaksınız. Önce ben, sonra siz. İyi dinleyin, önce ben, sonra siz. Bacağına, kollarına... Yakalamak istiyorum onu. Diri diri...”.

Takıntılı “Onu bu hafta içinde öldüreceğim. Onu bugün öldüreceğim. Öldürmeliyim. Peki, Kara Hüseyin, istediğin gibi olsun. Nasıl istersen öyle ateş et. Ama beni bekle. Önce ben... Sonra hepimiz. Otomobili kalbur gibi... Aaah, onun gözlerinin içine baka baka... Onu yalvarta yalvarta...”.

Vicdanlı “Derviş hiçbir şey için hiç kimseye yalvarmaz. Bana bak Hasan, şimdi bana bir haber göndersin, desin ki, onun ocağına düştüm, çoluk çocuğum var, yalvarmasın, yakarmasın, bes bunu söylesin, bütün kanımdan vazgeçerim. Babamın, dedemin, kardeşimin, oğlumun da, onu da öldürmüş olsaydı, bütün kanımdan vazgeçerdim. Aaah, onu bir yakalasam da, kıyma canıma Mustafa dedirebilsem ona!”.

Erteleyici “Onu kasabadaki konağından kaçırmayı, dağa kaldırmayı bir istiyorum ki... Bir istiyorum ki... Çiftlikten kaldırmak başka, buradan, kasabadaki konaktan kaldırmak başka. Bir şey kurmalı, bir yolunu bulmalı, onu dağa kaldırmalıyız. Anlamıyor musunuz, bütün dünya gazeteleri yazar. Sonra dağda...”.

Coşkun “Şu ot gibi yaşayanlar, beşe alıp da ona satanlar ne dost olabilirler iliklerine kadar, sırlıslıkla, ne düşman olabilirler ölümüne. Ne sevgi, ne mertlik... Onların işi gücü korkudur. Elleri, ayakları, tırnakları, saçları, dişleri, gözleriyle tümünden korkuya kesmişler. Korku yerler, korku içerler, korku soluk alırlar. Korku uyur, korku düş görürler. Üstlerindeki gök korku altlarındaki toprak güvensizliktir. Onlar yaralı, onlar insanlık dışı kalmış, insanlığı tümüyle unutmuş kavmi beşe alıp ona satandır. Kavmi beşe alıp ona satandır. Bırak Vali Bey, hiç olmazsa... Şu ahmaklığı insanca yaşayalım, insanlık bitmeden. Ölüm vardır. Hep olacak Vali Bey... Korku vardır, hep olacak. Ama insanlar, tepeden tırnağa salt korku değıldi”.

Bilinçli “Soylu insan yozlaşmış insandır. Soyluluk yapaydır. Ya insanoğlu toptan soylu, ya toptan soysuzdur. O zaman Derviş Beyle derdimiz ne, niçin öldürmeliyiz birbirimizi? O ölümden diyar diyar kaçan Murtazayı niçin bağışlamadı, öldürttü? Bağışlasaydı, bu kan işi de bizde biterdi. Belki dost olurduk, en iyi iki kardeş Çukurovada... Şu sökün edip gelen para canlılarına karşı...”.

Derviş Bey (Açık/Kapalı)

Karakter Anlatının başkarakterlerinden biri olarak Sarioğlu aşiretinin beyidir. Sultanide okuduktan sonra Darülfünun'un Hukuk bölümünde yüksek tahsil görmüştür. Öğrencilik hayatında yabancı dil öğrenmeye merak sarmış olan Derviş Bey; Fransızca, İngilizce, Rumca ve Arapça öğrenmiştir. Birçok kadınla beraber olarak hovarda bir yaşam tarzı da sürdürmüştür. Felsefe okumayı seven Derviş Bey, zaman içinde tanrıya olan inancını kaybetmiş ve hayata daima olumsuz yönlerinden bakmıştır. Tanışmış olduğu bir Alevi dedesi sayesinde dünyaya olan bakış açısı değışmiştir. Memleketine geri döndüğünde hiç görmediği Hatun'la evlendirilir. Fakat zaman içinde Derviş Bey ona aşık olur ve onu her şeyden çok sever. Ağası Cevdet Bey'in öldürülmesinin ardından Derviş Bey, Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza'yı öldürtür. O günden sonra öldürülmekten korktuğu için konaktan dışarıya çıkmaz. Derviş Bey'in içinde bulunduğu zor durumu fırsata çevirmek isteyen ağalar ondan sürekli olarak toprak satın almaya çalışırlar. Derviş Bey geleneklerine bağlı bir karakterdir. Kişilik özellikleri bakımından Derviş Bey çelişkilerle doludur.

Etkinlikler Türkmen atlılardan doludizgin kaçan Sultan Ağa, Derviş Bey'in evine sığınır. Gelenek gereği kendisine sığınmış olan birisini Derviş Bey, Türkmenlere ne olursa olsun teslim etmez. Ölümünden korkan Derviş Bey, zaman zaman atına binerek Çukurova'da amaçsızca dolaşır. Ağası Cevdet Bey'i öldürten Murtaza Bey'i öldürtmek için Mahmut'u görevlendirir. Mahmut Murtaza Bey'i öldürdükten sonra dağa çıkar. Öldürülme sırasının kendisinde olduğunu bilen Derviş Bey, evine kapanır. Geceleri konağının etrafında dolaşan atlılar rastgele ateş açarlar. Bunun üzerine Derviş Bey,

evinin her yanını kum torbalarıyla doldurur ve olası bir baskına karşı bahçesine nöbetçiler diker. Savcılığa ifade vermeye gittiği sırada arabasından iner. Mustafa Bey'in kendisine pusu kurduğunu anladığı için ayakta durmakta zorlanmaktadır. Fakat adamları onu arabaya bindirirler ve savcılıkta ifadesini verir. Mustafa Bey'in onu neden öldürmemiş olduğunu anlayamaz. Her gece konağına taciz ateşi yapılan Derviş Bey, en ufak bir deliği bile olmayan bir odaya kendisini kapatmıştır. Has adamlarından biri olan Muharrem'in öldürülmesi üzerine onu öldüren Kara Hüseyin'i Hidayet'e öldürtür. Derviş Bey'in harmanları ve konağı yakılır. Bundan dolayı Mustafa Bey'i suçlayan Derviş Bey onu ayıplar ve onun namuslu bir düşman olmadığını düşünür. Ailesiyle birlikte kasabadaki konağına yerleşen Derviş Bey'e İbrahim İbo aracılığıyla Mustafa Bey'den bir mektup gelir. Mustafa Bey Derviş Bey'e görüşme talebinde bulunur. Başlangıçta Derviş Bey, Mustafa Bey'in teklifini kabul eder fakat eşinin ve Hidayet'in söylemleri üzerine tuzağa düşürüleceğini görür ve randevuyu iki yıl sonrasına erteler. Köye geri döndükten sonra Anavarza kayalıklarında atıyla dolaşmaya başlayan Derviş Bey, Mustafa Bey ve adamları tarafından pusuya düşürülür. Fakat Derviş Bey bunu öngörmüş ve Mustafa Bey'e söylemek istediklerini dile getirmek için tuzağa düşmüştür. Harmanları ve konağı yakıldığı, masum insanları ve atını öldürdüğü için Mustafa Bey'i ayıpladıktan kuşatmayı yarıp kurtulur. Harmanlarının yanmasıyla birlikte maddi olarak zarar görmüş olan Derviş Bey, her ne kadar istemese de fırsatçı ağalara bazı arazilerini satmak zorunda kalır. Kız kardeşine sahip çıkamamış olan eniştesini kırbaçlayarak öldürür. Gün doğmadan önce evine ateş açmaya başlamış olan Mustafa Bey'i tuzağa düşürür ve Akçasaz'a kadar onu kovalar. Fakat bir dereye atlayıp akan suya kendisini kaptıran Mustafa Bey kurtulmayı başarır. Derviş Bey, yeniyetme ağaların tezgahlamış oldukları oyunları öğrenmiş olsa da, bunlara engel olmak için elinden hiçbir şey gelmez. Derviş Bey kendi canının derdine düşmüştür. Mustafa Bey'in Akçasaz'daki bir kamışlıkta kendisine pusu kurmuş olduğunu öğrenen Derviş Bey, adamlarıyla birlikte oraya gider ve Mustafa Bey'i canlı olarak ele geçirir. Mustafa Bey'i konağına götüreren Derviş Bey, ona ağır bir şekilde işkence eder. Mustafa Bey'in gücünün tükendiğini ve pes ettiğini anladığında onu atına bindirip konağına gönderir. Bunun üzerine Karakız Hatun bir gün Derviş Bey'in konağına gelir ve onu görmek ister. Fakat onu konağında bulamayan Karakız Hatun, Derviş Bey'in oğlu İbrahim'i öldürdükten sonra oradan uzaklaşır. Oğlunun kanına karşılık Mustafa Bey'in oğlu Memet Ali'yi öldürmek isteyen Derviş Bey, onu her yerde aramış olmasına rağmen bulamaz.

Etkileşim Anlatının başkarakterlerinden biri olarak oldukça etkindir. Diyalogları, iç monologları ve eylemleri aracılığıyla okura birçok ileti verir. Anlatıdaki bütün karakterlerle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Sitemkar "Bindiler de çektiler gittiler, o iyi insanlar, o dünya güzeli atlara... O yiğitler, o her birisi kaplan örneği şahinler, o ceren gibi atlara bindiler de başlarını aldılar gittiler. Bir daha, bir daha hiç gelmeyecekler. Hiç, hiç, hiç! Demirin tuncuna, insanın piçine kaldık. Şu dünyanın yaşaması müşkül hal ilen. Bin iyiyi bir kötüye kul eden..."

Umutsuz "Yapayalnız kimsesiz. Hem de çaresiz. Yalnızlığı, çaresizliği yüreğinin başında, ağılı bir hançer yarası gibi... Çaresizlik, hemde boşluk. Yanıyor yüreğim. Eskiden, daha korlu, daha beter, delirten, yüreğim ne güzel yanardı. İçimde bir ateş harmanı. Keşki şimdi de öyle olsa. Yansa yüreğim, acısa, korksam. Ölüm gibi, ölümden beter, korksam yüreğim dayanamasa. Orta yerinden çat diye çatlasa, tam ortasından. Sabır taşı gibi... Şu dünyada her bir yarattığın, tutunacak bir dalı var, insanın yok. Şu dünyada yalnız olan, kimsesiz, çaresiz olan yalnız be yalnız insandır".

Özgüvenli "Yaşı elliye yakın, saçları apak ama, o, daha sıırım gibi, dimdik. Ve yirmi yaşında bir delikanlı çevikliğiyle ata biner, Arap atının üstünde gözleri ilerde, göğsü dışarda sol kamçılı eli baldırının üstünde görkemli otururdu".

Takıntılı "Derviş Bey hiçbir şeyi görmüyordu. Ayağının altındaki ince yünün yumuşaklığını, sıcaklığını da duymuyordu. Karşısındaki mor, çatır çatır eden Anavarza kayalıklarını, doğuda, kuzeyde belli belirsiz göğe yaslanmış Toros dağlarını, önüne dümdüz serilmiş deniz gibi, inceden dalgalanan ovayı da görmüyordu. O hiçbir şeyi görmüyordu".

Üzgün "O iyi insanlar, o güzel atlara bindiler çektiler gittiler." Bir kere, iki, üç, dört, beş kere, yüz kere, Bin kere söylüyor, içini bir ağlamanın, doya doya ağlamanın, kırgınlığın korkunç bir öfkeden geri kalmışlığın yumuşaklığı, hüznü, ağlamak isteği dolduruyor, bu erişilmez duyguyu kaçırmamak için

de durmadan sözleri arka arkaya söylüyor, bir kaçırırsa, bir daha bu erişilmez tada varamayacağını sanıyordu”.

Eleştirel “Ne kötü oyun şu ölüm oyunları. İnsan soyunun icat ettiği en kötü oyunlar ölüm oyunları... Varıp en sona dayamak ve bitirmek, neden? Bu ölüm oyunlarının da en korkuncu kan gütmeye oyunu. İğrenç! Ve insan öldürmeyi gelenek haline getirmek, korkunç!”.

Otodidakt “Ve Derviş Bey İstanbulu, oradaki hayatını bir daha hiç mi hiç ansımadı. İstanbul deyince gözlerinin önüne kalın bir sis içindeki minareleri, kubbeleriyle hayal meyal bir şehir geliyordu. Derviş Bey İstanbul alışkanlığından yalnız iki şeyi bırakmadı, okumayı ve yabancı dillerdeki bilgisini derinleştirmeyi. Çiftlikte boyuna felsefe okuyordu. Okuyor, ölümü, hayatı, insanları, dünyayı, evreni düşünüyordu”.

Yardımsaver “Benim ona ne kötülüğüm dokunmuş ki? Şu dünyada onun kadar iyilik yaptığım bir kimse yok ki... En az üç kere onu ölümden kurtardım. Ona kardaş gözüyle baktım. Ben ona ne yapmışım ki?”.

Karakız Hatun (Uyumlu/Duygusal)

Karakter Akyollu aşiretinin hanımı ve Mustafa Bey’in annesi olan kadın karakter, beylik törelerine sıkı sıkıya bağlıdır. Dünyaya getirdiği üç oğlunu kan davası yüzünden kaybetmiştir. “Karakız Hatun Kozan altından eski bir soydan bir Türkmen beyinin kızıydı. Söbe, çekik gözleri, ince çenesi, çıkık elmacık kemikleri, uzun Türkmeni boyu, çok uzun ve gamzeli, her zaman gamzeli yanakları, duru, bir su gibi aydınlık teni, hep gülen izlenimi bırakan havasıyla Karakız Hatun gören insanı büyüleyen bir kızıdı”. Oğlu Murtaza öldürüldükten sonra, kanlısı olan Derviş Bey’in öldürülmesi için Mustafa Bey’e baskı yapar. Öldürülen oğlunun acısıyla ve intikam ateşiyle yanar. Her hareketiyle ve söylemiyle Mustafa Bey’e intikam alması gerektiğini hatırlatır. Anlatının çeşitli bölümlerinde karşımıza çıkan Karakız Hatun, yürüyen bir hayalet izlenimi vermektedir. Derviş Bey’in öldüğünü görmek için yaşamaktadır. Kişilik özellikleri bakımından Karakız Hatun; mutsuz, kederli, takıntılı, kindar, sıcakkanlı/soğukkanlı, öfkeli, karamsar, cesur, güvenilir, dostane ve gelenekçi bir karakterdir.

Etkinlikler Oğlu Murtaza Bey, Derviş Bey’in adamı olan Mahmut tarafından öldürüldükten sonra günlerce mezarından ayrılmaz. Onun için ağıtlar yakar ve dua eder. Kederini ve acısını çoğunlukla yalnız başına yaşayan Karakız Hatun neredeyse hiç dışarı çıkmadığı odasında bir sigarayı söndürüp diğerini yakar. “Sofanın parmaklığına incemiş, üstü benek benek olmuş, mavisiz gözükmeyen şişmiş damarlı elleriyle yapışmış, hep aynı yere, gözlerini Akçasazın bataklığı üstüne dikmiş, sivri, uzun, inatçı çenesi, büzülmüş titreyen dudakları, kırış kırış çenesi soyulmuşçana dökülmüş uzun boynunun ak derisi... Yüzü yanıktı, kararmıştı, is karası gibiydi, boynu aktı, yeşil damarları dışarda gibi, uzun bükülmüş, cansız parmakları sapsarıydı, sigaranın birisini yakıp birisini söndürüyordu”. Oğlu Murtaza öldürüldükten sonra Mustafa Bey’le ilk defa konağın avlusunda karşılaşır. Oğlunun intikamını almasını ona telkin eder. Her hareketi ve her söylemiyle Mustafa Bey’e alması gereken intikamı hatırlatır. Memet Ali’nin Akyollu yarıcılarını topraklardan çıkarmak istediğinde duyduğunda Mustafa Bey’e geleneği hatırlatır. Kendisi ölene kadar aşiret geleneğinin bozulamayacağını söyler. Oğlunun intikamının alındığını görmeden ölmek istemeyen Karakız Hatun, her an Derviş Bey’in ölüm haberini beklemektedir. Oğlu Mustafa Bey’e onu öldürmesi için defalarca telkinde bulunur. Bir gün işkence edilmiş olan Mustafa Bey atının üzerinde eve gelince hastalanır ve uzun bir süre yatağından çıkamaz. Murtaza’nın intikamını bizzat almaya karar veren Karakız Hatun Derviş Bey’in konağına gider. Konağın kapısını açan oğlu İbrahim’e Derviş Bey’le görüşmek istediğini söyler. Kendisine Derviş Bey’in evde olmadığı söylendiğinde Karakız Hatun, silahını çekip Derviş Bey’in oğlu İbrahim’i öldürür. Ardından atına binip konağa geri dönerken at üzerinde hayatını kaybeder.

Etkileşim Anlatıda en çok yer verilen kadın karakter olmasına rağmen etkinliği çok azdır. Mustafa Bey’i intikam almaya güdümlenen en önemli kuvvettir.

ÖRNEK ANILAR

Güçlü “Karakız Hatun ağlamadı Murtaza Beyin ölüsü üstünde. Ölünün üstüne atılıp öpmedi, kucaklamadı, yanaklarını yüzünü yırtmadı, saçlarını yolmadı, yakasını parçalamadı, oğlunun kanlı giyitlerini bağrına basıp halay çeker gibi ince, alışılmış, derdi bir ığralanmayla ağıt söylemedi. Oğluna yakılan ağıtları duymadı, ak melefe altındaki sararmış ayakları, kara perçemi görmedi. Köpürmüş kan

köpürmedi, akmadı. Yeşil sinekler balkımadı sarı sıcakta, çelikleşerekten. Sarı yağmur dinmiyordu. Karakız Hatun dudaklarını bitişirmiş susuyordu”.

Kederli “Memeleri sızlardı sonra da Karakız Hatunun, Memeleri yanardı. Yaşlı, ölmüş, sönmüş memeleri. Gözleri bir yangında gibi olurdu. Anavarza kayalıkları mor lekeli, kurumuş, yeşil yosunu mavileşen, mor kayalıkları sıcakta koygun, kurumuş kekik kokulu... Ağıtlar gelirdi Anavarza ovasında, kayalıklarından toprağa sinmiş, koygun, ince, bin yıl öteden gelir gibi. Hep yitirmiş. Bir daha, kıyamete kadar yerine gelmeyecek, bomboş. Hüzün dolu. Karakız Hatun tek mil soyuna söylerdi, oturur toprağın ucuna, binlerce, yüz binlerce öldürülmüşe, kanı köpürerek akmışa, Horasandan çıkmışa, başını çöle, Kafkas dağlarına, ulu denizlere vurmuşa, kırfacan gibi kırılmışa, ölülerinin nerede kaldığı bilinmemişe, milyonlarca köpürmüş kana, yeşil sinek üşüşmüşe ağdını söylerdi. Ve başkaldırmaya, Osmanlı kırıgına, vefasızlığa, yenilgiye, Kozanoğluna, Sarıalioğluna, Payaslıoğluna, Cadioğluna, Türkmenin yetmiş iki boyunun perişanlığına, tükenişine, gurbetine ağdını söylerdi”.

Ciddi “Mustafa Bey!" diye patladı. "Öldür onu! Öldür onu! Fazla uzatma. Günüm yaklaştı. Öldür onu da gözüm açık gitmesin. Öldür onu da dağ gibi, suna gibi yiğidim Murtazanın anası öteki dünyaya yernik gitmesin. Olur mu Akyollu Mustafa Bey? Tez günde öldür onu. Ya da, sana da ağıt yaka yaka, Anavarza kayalıklarının dibinde ölüm itler parçalasınlar, öldür onu! Öldüremezsen, öcümü yerde koyarsan, senin de acına... Öldür onu!”.

Takıntılı “Anam, diyordu Mustafa Bey, benim anam, Karakız Hatun, hiçbir zaman böyle olmamıştı. Arılar uğulduyor. Bataklığın soluklanışından yer sarsılıyor. Ölmeden, ölmeden, ölmeden, Murtaza Beyin yerine bir Sarıoğlunun ölüsünü görmek istiyor. Onu bekliyor. Gözlerinin altı çökmüş. O bir şey değil. Çok insan gözlerinden ölmez. Gözlerinin kıyısı kırışsa da, gözbebekleri ışıltısını, canını yitirse de, gene de cana benzer bir şeyler kalır. Belki kirpiklerini kırpmasında, belki kaşını kaldırmasında... Gözlerinin içi buruş buruş olsa da... İnsanlar ellerinden ölmeye başlarlar. Akyollu Hatunu Karakız ellerinden ölmüş. Uzamış, sarı, buruş buruş, kıpırdamayan, küsmüş eller. Elleri ölmüş dayanıyor Karakız Hatun, oğlunun öcünü, oğlunun canının karşılığını bekliyor Karakız Hatun. Ölürüm daha önce diyerek, elleri ölmüş, ağır ağır çarpan, belli belirsiz, yüreğinin üstünde. Bu iş uzadı”.

Kindar “En şiddetli; en belalı, insafsız işkence türünü de Karakız Harun getiriyordu. Getiriyor, oğlunun başucuna oturup anlatıyor, coşuyor, olayı olduğu gibi yaşıyor, bağılıyor, çağırıyor, ağlıyor, kinleniyor, kuduruyor, "işte böyle yap Mustafam," diyordu. "İşte tam böyle eyle ki anayın yüreği yernik gitmesin. Bu dinsiz Sarıoğulları bizden çok adam yedi. Kırfacana döndürdü soyumuzu. Tam dediğim gibi eyle ki Derviş, yaptıklarını ödeşelim”.

Umutsuz “Demek öldürmeyeceksin onu sen Mustafa," diye yılgın, bitkin, bir umutsuz sessizlikte konuştu. "Baksana oğlum, evinin iki adım ötesinden sana zort atarak ceylan gibi atının üstünde uçtu da gitti. Demek öldürmeyeceksin onu, şimdi anladım Mustafa. Demek iki gözlerim açık gidecek Mustafa? Ne yapayım, öyle olsun. Sen sağ olasin Mustafam, sen sağ olasin. Ne olursa olsun, ben senin sağlığını isterim Mustafam, yiğidim, aslanım”.

Düşünceli “Avrat yürekliler," diye bağırdı iki elini yukarıya kaldırmış. "Hiç Allahtan korkmuyor musunuz kafirler? Bir o kaldı, bir ilimiz obamız kaldı elimizde, onu da mı, onu da mı, onu da mı, avrat yürekliler? Hele avrat yüreklilere, hele... Şu fakire fıkara yetiyor gücünüz, öyle mi? Yurtlarından yuvalarından atarsanız, nasıl, nerede yaşar fıkarcıklar, nereye giderler? Ne yaparlar? Biz ne yaparız, biz ne yaparız obasız aşiretsiz? Ben neyerim? Hiç düşündün mü Mustafa, insan hiç obasız aşiretsiz yaşayabilir mi? Şu, şu bir kıymık çocuğun aklına uyuyorsun değil mi? Adamlarımı... O kadar yiğitseniz yavrularım... O kadar... O kadar... İşte o kadar...”.